

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРАЛ,
ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР, ХЭЛТЭС, АГЕНТЛАГ, СУМДЫН
2022 ОНЫ 02 ДУГААР САРЫН АЖЛЫН МЭДЭЭ**

2022.03.03

Сүхбаатар сум

Нэг. Удирдлага, зохион байгуулалтын хүрээнд:

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагааны талаар:

Тулгар төр байгуулагдсаны 2231, Их Монгол Улс байгуулагдсаны 816 жил, Үндэсний эрх чөлөө, тусгаар тогтолцоо сэргээн мандуулсны 111 жилийн ойг тохиолдуулан төрийн захиргаа, аж үйлдвэр, хөдөө аж ахуй, газар тариалан, боловсрол, эрүүл мэнд, хууль хяналт, хил хамгаалах байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажилласан Сэлэнгэ аймгийн харьят дараах хүмүүсийг Монгол Улсын одон, медалиар шагнасыг аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга Б.Нарантуяа, аймгийн Засаг дарга Н.Лхагвадорж, аймгийн Засаг даргын орлогч Ж.Сайнцог нар гардуулан өглөө. “Хөдөлмөрийн гавьяаны улаан тугийн одон”-оор 2, “Цэргийн гавьяаны улаан тугийн одон”-оор 1, “Алтан гадас одон”-оор 40, “Хөдөлмөрийн хүндэт медаль”-аар 6 иргэн тус тус шагнууллаа.

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын үйл ажиллагааны талаар:

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилгаар “Тэрбум мод тарих үндэсний хөдөлгөөн”-ий хүрээнд “ТАРЬЦ, СУУЛГАЦ НИЙЛҮҮЛЭГЧ АЙМАГ” болох эрхэм зорилтыг дэвшүүлэн “Тэрбум мод-Сэлэнгэ аймагт” зөвлөгөөнийг зохион байгуулж, МЕТГ, БОАЖЯ, сумын болон Сум дундын Ойн анги, ойн мэргэжлийн байгууллага, мод үржүүлгийн газрууд, хөдөө аж ахуй, уул уурхайн салбарын нийт 400 гаруй төлөөлөл оролцлоо.

Зөвлөгөөний үеэр модны тарьц, суулгац, үр бордоо, багаж тоног төхөөрөмжийн ҮЗЭСГЭЛЭН ХУДАЛДАА явагдлаа.

Аймгийн Засаг дарга Н.Лхагвадорж НҮБ-ын ХХААБ-тай хамтран Сэлэнгэ аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулах хамтын ажиллагааны гэрээнд гарын үсэг зурлаа.

Тус ажлыг Европын холбооны санхүүжилтээр НҮБ-ын ХХААБ-аас хэрэгжүүлж буй “Хөдөө аж ахуйн менежмент, экосистемийн тогтвортой байдлыг хангах” (STREAM) төслийн хүрээнд хийж гүйцэтгэх юм.

Аймгийн Засаг даргын баталсан удирдамжийн дагуу 15 сум 4 тосгоны төр, төсвийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд Монгол Улсын Засгийн газар, аймгийн Засаг дарга, Засаг даргын Тамгын газраас баримтлан ажиллаж буй бодлого, шийдвэр, хууль тогтоомжийн хэрэгжилт орон нутагт хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг газар дээр нь нягтлан шалгаж, улс, аймгийн Онцгой комиссын шийдвэр, төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэж буй бүтээн байгуулалтын ажлын явц, үр дүн, төрийн байгууллагын ажлын зохион байгуулалт, албан хаагчдын ажлын сахилга хариуцлага, хууль, эрх зүйн мэдлэгийн түвшинг тодорхойлж, төрийн үйлчилгээний ил тод, шуурхай байдалд бодитой үнэлэлт дүгнэлт өгч, мэргэшил арга зүйн зөвлөгөө өгч, тулгамдаж буй асуудлуудыг газар дээр нь шийдвэрлэж ажиллалаа.

Төрийн жинхэнэ албаны удирдах албан тушаалын сул орон тооны захиалгын дагуу сул орон тоог нөхөх тусгай шалгалтыг зохион байгуулж, шалгалтын дүнг үндэслэн аймгийн ЗДТГ-ын Нийгмийн бодлогын хэлтсийн дарга, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт хөрөнгө оруулалтын хэлтсийн дарга, Мандал сумын ИТХ-ын нарийн бичгийн дарга, мөн сумын ЗДТГ-ын даргын албан тушаалд нэр дэвшүүлж, тогтоол шийдвэрийг хүргүүлээд байна.

Аймгийн Засаг дарга Н.Лхагвадорж Цагдаагийн газрын удирдлагын багтай уулзаж, санал солилцон Засаг даргын зүгээс аймгийн төв Сүхбаатар сумын өнгө үзэмжийг нэмэгдүүлэх үүднээс хамгийн түрүүнд гэрлэн дохиотой болох, замын хөдөлгөөнд оролцох соёлыг төлөвшүүлэхийг зорьж байгаагаа илэрхийлж, гэрлэн дохио байрлуулж болох газрын байршил, зураг төсөв, мөн камержуулах цэгүүдийг тогтоох үүргийг Цагдаагийн удирдлагад өглөө.

Аймгийн Нэгдсэн эмнэлэгт ЭМЯ-ны хөрөнгө оруулалтаар Компьютер Томографийн аппарат ашиглалтад орж оношлогоо хийхэд бэлэн боллоо.

Тус аппарат нь хүний биед үүссэн эзлэхүүнт эмгэгүүд буюу хавдар, уйланхай, гэмтлүүд, тархины харвалтуудыг оношлоход онцгой чухал ач холбогдолтой. Аймгийн Нэгдсэн эмнэлэгт ашиглалтад орж байгаа 64 зүслэгтэй аппаратаар 0.8 мм ээс дээш хэмжээтэй эмгэгүүдийг илрүүлэх юм.

“Илүүдэл жингүй-эртэч Монгол” аяны хүрээнд “Эрүүл агаар-Идэвхтэй хөдөлгөөн” уриан дор цасны баярын арга хэмжээг зохион байгуулж, арга хэмжээнд 24 байгууллагын 300 гаруй төрийн болон төрийн бус байгууллагын албан хаагчид, иргэд хамрагдлаа.

Аймгийн аварга шалгаруулах “100 буудалт даам”-ны тэмцээн Баянгол суманд зохион байгуулагдаж, тэмцээнд 6 сургуулийн 107 даамчин оролцож оюун ухаанаа сорин өрсөлдөж аваргуудаа тодрууллаа.

Аймгийн Онцгой комиссын үйл ажиллагааны талаар:

Аймгийн Онцгой комиссын Шуурхай штабаас дэлхийн дахинд тархаад буй коронавирус /Ковид-19/-ын халдвартын тохиолдол гарч, халдвартах эрсдэл бий болсонтой холбоотойгоор урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээ авах чиглэлээр Онцгой комиссын орлогч, Шуурхай штабын дарга, аймгийн Засаг даргын орлогч Ц.Рэгзэдмаагаар ахлуулсан Онцгой байдлын газрын 7, Цагдаагийн газрын 1, Мэргэжлийн хяналтын газрын 4, Эрүүл мэндийн газрын 1 нийт 13 албан хаагч өглөөний 09:00-21:00 цаг хүртэл ажиллан аймгийн Онцгой комиссын даргаас хийж хэрэгжүүлэх ажил, арга хэмжээний талаар өгсөн үүрэг чиглэл, мэргэжлийн байгууллагуудаас хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, нөхцөл байдлын мэдээллийг хүлээн авч холбогдох шийдвэрийг гаргаж, сумдын Онцгой комиссын дарга нарт үүрэг чиглэл хүргүүлж, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.

Шуурхай штабын 70363684, 70360119 дугаарын утсанд 58 мэдээлэл, цахим хаягаар 70 албан бичиг, нийт 128 мэдээллийг хүлээн авч шийдвэрлэсэн байна.

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын цахим хуудас болон Онцгой байдлын газрын цахим пэйж хуудсанд Онцгой байдлын газар, ДЗМОУБ-тай хамтран “Яагаад амны хаалт зүүх ёстой вэ?”, “Гараа яагаад угаах ёстой вэ?”, “Хамтын хүчээр халдвараас сэргийлье”, “Ковидгүй Сэлэнгийн төлөө” шторк, аймгийн Онцгой комиссын мэдээ, мэдээллийг 8 удаа байршуулж, 8500 хандалт авсан.

Мөн орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран цаг үеийн нөхцөл байдлын талаарх мэдээллийг шуурхай бэлтгэн аймгийн

Засаг даргын Тамгын газраас “Сэлэнгэ аймаг АЗДТГ”, “Сэлэнгэ Цахим телевиз” цахим хуудас, “Зиндаа.мн” сайт, “Улс төрч.мн” сайт, Сүхбаатар сум дахь лед дэлгэц, орон нутгийн “Миний Монгол ТВ”, “Таны Сэлэнгэ ТВ” мөн МҮОНТ-ийн ММ агентлаг, Өлзий телевиз, Монцамэ агентлаг зэрэг мэдээллийн сувгуудаар мэдээ, мэдээллийг дамжуулан, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Улсын Онцгой комиссын Нэгдсэн шуурхай штаб, Онцгой байдлын ерөнхий газарт тухай бүр мэдээлэл хүргүүлэн ажиллаж байна.

“Коронавируст халдварт /Ковид-19/ цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх талаар аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад дагаж мөрдөх журам”-ын хүрээнд аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад халдварт хамгааллын дэглэмийг сахиулж, ариутгал халдвартгүйжүүлэлтийг тогтмол хийлгэн хэрэгжилтийг ханганд ажиллаж, аймгийн хэмжээнд **1208** цэг, байршилд **478,350 м²** талбайд урьдчилан сэргийлэх болон голомтын эцсийн халдвартгүйжүүлэлтийг хийж гүйцэтгэсэн.

Аймгийн хэмжээнд шатахуун тээвэрлэлт орох чиглэлд 0, гарах чиглэлд 0, хүнс тээвэрлэлт орох чиглэлд 0, гарах чиглэлд 0, малын өвс тэжээл, үр тариа орох чиглэлд 4, гарах чиглэлд **4** тээврийн хэрэгсэл хөдөлгөөн үйлдсэн байна.

“Тавт” шалгалт хамгаалалтын заставын хариуцсан хэсэг, улсын хилээр нийт 348 галт тэргийн 702 хөлөг ажилтан, 13049 тээврийн хэрэгслийг зохих журмын дагуу шалган нэвтрүүлсэн.

“Алтанбулаг” хилийн боомтоор 02 дугаар сарын байдлаар зорчигч, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн:

Зорчигч			Тээврийн хэрэгсэл		
Орох чиглэлд	Гарах чиглэлд	Нийт	Орох чиглэлд	Гарах чиглэлд	Нийт
1917	1678	3595	1196	1171	2367

Онцгой байдлын ажил үйлчилгээний талаар:

Аймгийн хэмжээнд Онцгой байдлын газрын үйлчлэх хүрээний нутаг дэвсгэрт объектын гал түймрийн 9 дуудлага бүртгэгдэж нийт 14,400,0 сая төгрөгийн хохирол учирч гал түймэр унтраахад 38,3 тн ус, 133,84 л шатахуун зарцуулан иргэн, аж, ахуйн нэгж байгууллагын 78,000,0 сая төгрөгийн өмч хөрөнгийг гал түймрийн аюулаас авран хамгаалсан байна.

Онцгой байдлын газрын дарга, орлогч даргаар ахлуулсан ажлын хэсгүүд Баянгол, Сайхан, Ерөө сумын Засаг даргын Тамгын газар, “Бороо гоулд” ХХК, “Хөтөл Цемент шохой” ХК, “Болд төмөр ерөө гол” ХХК, “Тод ундарга” ХХК-д бэлэн байдлын үзлэг, гамшгаас хамгаалах болон галын аюулгүй байдлын төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтыг зохион байгуулж нийт 141 зөрчлийг ирүүлж холбогдох албан тушаалтанд гамшгаас хамгаалах болон гал түймрийн улсын хяналтын байцаагчийн мэдэгдэл 7-г үйлдсэн.

Монгол Улсын Шадар сайдын баталсан “Худалдаа олон нийт, үзвэр үйлчилгээний барилга байгууламжид Гамшгаас хамгаалах болон Галын аюулгүй байдлын тухай хууль, стандарт, норм, нормативын баримтын бичгийн хэрэгжилтийг хангуулах төлөвлөгөөт болон гүйцэтгэлийн хяналт шалгалтын удирдамжийн дагуу төлөвлөгөөт шалгалтыг Баянгол суманд үйл ажиллагаа явуулж буй Соёлын төв, “Хөдөө

аж ахуйн”, “Инээмсэглэл”, “Хүрл-Өлзий” худалдааны төвүүд, “Хатан Сондор”, “Монгол зоог”, “ЛХА” супер маркет,

Сайхан суманд үйл ажиллагаа явуулж буй “Шинэдэлгэр” бөөний төв, “Шим” үйлчилгээний төв, Хөтөл соёлын ордон зэрэг 10 аж ахуйн нэгж байгууллагын 10 объектод зохион байгуулж 71 зөрчил илрүүлж 2 зөрчлийг газар дээр нь арилгуулан, гол түймрийн улсын хяналтын байцаагчийн заавал биелүүлэх албан шаардлага 5, албан мэдэгдэл 4-ийг үйлдсэн.

Мөн Орон сууцны барилга байгууламжид Гамшгаас хамгаалах болон Галын аюулгүй байдлын тухай хууль, стандарт, норм, нормативын баримтын бичгийн хэрэгжилтийг хангуулах төлөвлөгөөт болон гүйцэтгэлийн хяналт шалгалтын удирдамжийн дагуу аймгийн хэмжээнд 8 орон сууцыг хамруулж нийт 24 зөрчлийг илрүүлж гол түймрийн улсын хяналтын байцаагчийн заавал биелүүлэх албан шаардлага 4-ийг үйлдэж орон сууц өмчлөгчдийн холбоо, СӨХ-д хургууллээ.

Тайлант үед 9 байгууллагаас ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу 10 объектод биелэлтийн шалгалт зохион байгуулж ажлын байрны галын аюулгүй байдлын дүгнэлт 10 объектод олгож 300,0 төгрөг, төрийн болон төрийн бус аж ахуйн нэгж байгууллагаас ирүүлсэн барилга байгууламжийн 8 ажлын зургийг хянаж Онцгой байдлын газрын даргаар баталгаажуулан дүгнэлт гаргаж холбогдох байгууллагад хургууллэн 400,0 төгрөгийн хураамжийг тус тус аймгийн төрийн сангийн дансанд төвлөрүүлсэн.

Мэргэжлийн хяналтын үйл ажиллагааны талаар:

Орхонтуул сум дахь үрийн нөөцийн 18 дугаар цэгт 2018 оны ургацаас нөөцөлсөн 55 тн “Бурятская остистая” сортын тарих үрийн буудайнаас дээж, Хөдөө аж ахуйг дэмжих сангийн Сэлэнгэ салбарын 2021 оны ургацаас нөөцөлсөн 3150 тн хүнсний буудайнаас 75 ширхэг дээж, “Номунхан” ХХК-ий “Алтайская-75”, “Алтайская-325” сортын үрийн улаанбуудай, рапсын “Надежная-92”, овьёосны “Корифей” сортын үрээс дээжийг тус тус авч аймгийн МХГ-ын итгэмжлэгдсэн лабораториид чанар, аюулгүй байдлыг баталгаажуулахаар шинжилгээнд хамруулан ажиллалаа.

Сайхан, Ерөө, Хүдэр сумдад мал, амьтны гоц халдварт шүлхий өвчний вакцин хийлгэсэн, хэдэн мал, амьтан дархлаажуулалтад хамруулсан вакцин хийсэн цуваа, малын эрүүл мэндийн дэвтэрт малын эмчийн хийсэн тэмдэглэл, жилийн эцсийн мал тооллогын тоо зэргийг тулгаж тандан судалгааг хийхэд мал, амьтны эрүүл мэндийн дэвтэр, малчны тамгагүй, мал эмнэлгийн үйлчилгээний хүртээмж муу, бүрэн авч чаддаггүй зэрэг зөрчил дутагдал байна.

Мандал, Баянгол, Түнхэл тосгоны Ерөнхий боловсролын 5 сургууль, 5 цэцэрлэг буюу нийт 10 байгууллагын хоол үйлдвэрлэлд зөвлөн туслах үйлчилгээг үзүүлэх явцад хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүний гарал үүсэл, чанар, аюулгүй байдлын гэрчилгээ, шинжилгээний дүнг бүрдүүлж авч хэвшээгүй, гэрээт газраас зориулалтын бус тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэдэг, дам бохирдол үүсэхээс сэргийлж зориулалтын сав, баглаа боодолд савлаж тээвэрлэдэггүй, өдөр тутмын үйл ажиллагаанд технологийн картыг мөрдөж ажилладаггүй зэрэг зөрчил дутагдал илэрч улсын байцаагчид мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгч ажиллалаа.

Стандарт, хэмжил зүйн үйл ажиллагааны талаар:

Баталгаажуулалтын салбар зөвлөлийн анхдуугаар хурлыг зохион байгуулж тохирлын гэрчилгээ авахаар хүсэлт гаргасан 17 аж ахуй нэгж байгууллага, иргэн, худалдааны газар, зочид буудал, амралтын газарт тохирлын гэрчилгээг 1-3 жилийн хугацаатай олгохоор шийдвэрлэлээ.

Сүхбаатар, Зүүнбүрэн, Ерөө сумдын 21 аж ахуйн нэгжийн 21 үйлчилгээний газарт тохирлын үнэлгээ хийж, МУ-ын “Жижиглэн худалдааны газар, түүний үйлчилгээ. Ерөнхий шаардлага MNS 5021-1:2019”, “Хоолны газрын үйлчилгээ. Ерөнхий шаардлага MNS 4946:2019”, “Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ. Дэн буудалд тавих шаардлага MNS 5738:2007”, “Амралтын газар, жуулчны баазад тавих ерөнхий шаардлага MNS 6043:2019” стандартын шаардлага хангасан 35 иргэн, аж ахуйн нэгжийн 41 үйлчилгээний газарт, “Рапсын түүхий тос. Техникийн шаардлага MNS 1536:2015”, “Рапсын шахдас. Техникийн шаардлага MNSGB22514:2015” стандартын шаардлага хангасан 1 аж ахуй нэгжийн, 1 бүтээгдэхүүнд тохирлын гэрчилгээ олгосон байна.

Стандарт, мэдээллийн салбар сангаас 4 аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэний захиалгын дагуу 3 нэрийн 5 стандарт борлуулж, мэдээлэл арга зүйн зөвлөмж өгч, албан хэрэгцээнд 2 нэрийн 2 стандарт олгосон байна.

Эзлэхүүн хэмжлийн төрлөөр: “Дархан төмөрлөгийн үйлдвэр”-ийн 1 ШТС-ын 2 түгээгүүр, 1 иргэний 4 усны тоолуурт ээлжит баталгаажуулалт шалгалт тохируулга хийсэн.

Механикийн хэмжлийн төрлөөр: Сүхбаатар сумын худалдаа үйлчилгээний газрын 25 электрон жин баталгаажуулах ажил хийсэн.

Дулаан даралтын хэмжлийн төрлөөр: 1 цусны даралтын аппарат, 1 термометр шалган баталгаажуулав.

Цахилгаан хэмжлийн төрлөөр: Айл өрх, аж ахуй нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд ашиглагдаж буй 1 фазын 7 тоолуурыг шалган баталгаажуулсан.

Шалгалт тохируулга: Сорилтын лабораторийн 6 электрон жин, 10 хэмжээт сав 9 ширхэг туухайнд шалгалт тохируулга хийсэн.

Хоёр. Эдийн засаг, санхүүгийн бодлогын хүрээнд:

Өнгөрсөн сард 1017 баримтаар 7,876,316,354 төгрөгийн төсөвт байгууллагуудын төлбөр тооцоог хянан гүйцэтгэлээ.

Аймгийн 01 дүгээр сарын төсвийн гүйцэтгэлийн нэгдсэн мэдээг гаргаж Статистикийн хэлтэст хугацаанд нь хүргүүлж, мөн сарын аймгийн орлогын гүйцэтгэлийн мэдээг Татварын хэлтэстэй тулган баталгаажуулж, төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээг сар бүр аймгийн web сайт, шилэн данс болон ил тод самбарт байршуулан ажиллаж байна.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийг сум бүрд хуваарилан тавьж, тусгай зориулалтын шилжүүлгийн санхүүжилт олгосон.

Аймгийн нийт 2417 аж ахуйн нэгж байгууллагын санхүүгийн тайланг хүлээн авч баталгаажуулж, сумдын тайланг хянан шалгаж эхлээд байна.

1. Төсвийн гүйцэтгэлийн талаар:

Д/д	Үзүүлэлтүүд	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Хувь
	1. Орон нутгийн төсвийн нийт орлого	6,659,835.5	4,562,307.2	68.5
1.1	Орон нутгийн төсвийн орлого	3,611,391.8	1,642,545.4	45.5
	Үүнээс: Аймгийн төсвийн орлого	1,260,991.9	594,122.0	47.1
	Сумдын төсвийн орлого	2,350,399.9	1,048,423.4	44.6
1.2	Сумдаас авах орлогын шилжүүлэг	260,472.2	-	-
1.5	Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сангаас олгох шилжүүлэг			-
1.6	Урьд оны үлдэгдэл /Орон нутгийн орлого/	1,843,468.8	2,143,468.8	-
1.7	Урьд оны үлдэгдэл /Орон нутгийн	670,000.0	670,000.0	-

	хөгжлийн сан/				
1.8	Сум хөгжүүлэх сангийн орлого	274,502.7	106,293.0	38.7	
	2. Орон нутгийн төсвийн нийт зарлага	6,659,835.5	3,791,413.1	56.9	
	Орон нутгийн төсвийн нийт зарлага	6,659,835.5	3,791,413.1	56.9	
	Үүнээс: Сумдын орон нутгийн байгууллагуудын зарлага	3,880,214.3	2,434,436.5	62.7	
	Сумдын орон нутгийн хөгжлийн сан	687,575.3	-	-	
	Аймгийн шууд харьцаг байгууллагуудын зарлага	2,092,045.9	1,356,976.6	64.9	
2.1	Үүнээс: Аймгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт	116,125.0	-	-	
	Аймгийн орон нутгийн хөгжлийн сан	700,000.0	-	-	
	Халамжийн сан	9,600.0	-	-	
	Шууд харьцаг төсвийн байгууллагуудын зарлага	966,320.9	1,279,720.6	132.4	
	Аймгийн Засаг даргын нөөц хөрөнгө	300,000.0	77,256.0	25.8	
	3. Аймгаас олгосон санхүүгийн дэмжлэг, орлогын шилжүүлэг	721,904.1	721,904.1	100.0	
3.1	Сумдад олгосон санхүүгийн дэмжлэг	721,904.1	721,904.1	100.0	
	Сумдад олгосон орон нутгийн хөгжлийн сангийн орлогын шилжүүлэг	-	-	-	
3.2	Үүнээс: Хот тохижуулахын урсгал зардалд	-	-	-	
	Мал эмнэлгийн үйлчилгээний зардалд	-	-	-	
	Хөрөнгө оруулалтын зардалд	-	-	-	
	Аймагт олгосон орон нутгийн хөгжлийн сангийн орлогын шилжүүлэг	-	-	-	
3.3	Үүнээс: Хөрөнгө оруулалтын зардалд	-	-	-	
	Мал эмнэлгийн үйлчилгээний хяналтын зардалд	-	-	-	
	Усан хангамжийн татаас	-	-	-	
	4. Тусгай сангуудын зарлага	274,502.7	106,293.0	38.7	
4.1	Сумдын сум хөгжүүлэх сан	274,502.7	106,293.0	38.7	

2.Өргөн хэрэглээний барааны үнэ ханшийн тухай:

Өргөн хэрэглээний барааны нэр төрөл		2021 - I	2022 – I	2022 – I 2021 - I
1.ХҮНСНИЙ БАРАА				
1	Талх, гурил, будаа			
	Гурил /савласан, кг/	1 316	1500	114.0
	Талх /орон нутгийн, ш/	1 300	1400	107.7
	Нарийн боов /кг/	2 533	4300	169.8
	Будаа /кг/	2 633	3200	121.5
	Элсэн чихэр /кг/	2 466	3200	129.8
2	MAX МАХАН БҮТЭЭГДЭХҮҮН			
	Хонинь max /кг/	7 500	9800	130.7
	Үхрийн max /кг/	8 500	11500	135.3
	Адууны max /кг/	7 250	8500	117.2

	Ямааны мах /кг/	7 000	8500	121.4
	Дотор мах, цувдай /цусгүй/	4 000	4000	150.0
	Хиам /чанасан, кг/	10 666	12500	117.2
3	СҮҮ, СҮҮН БҮТЭЭГДЭХҮҮН, ӨНДӨГ			
	Сүү /задгай, л/	1 700	2500	147.1
	Сүү / савласан, л/	3 133	3800	121.3
	Тараг /задгай, л/	1 900		
	Хорхой ааруул /задгай, чихэртэй, кг/	15 500	21000	135.5
	Айраг /л/	5 000		
	Хуурай сүү /кг, Орос, 25% тослогтой/	8 650	5500	63.6
	Өндөг /ш/	500	450	90.0
4	БҮХ ТӨРЛИЙН ӨӨХ ТОС			
	Ургамлын тос /л/	5 500	8150	148.2
	Өөхөн тос /кг/	2 500	3000	120.2
	Шар тос /кг/	15 000	25000	166.7
	Масло /задгай, кг/	4 500	6000	133.3
5	ХҮНСНИЙ НОГОО			
	Төмс /кг/	933	1100	117.9
	Лууван /кг/	1 366	2500	183.0
	Манжин /кг/	1 600	2500	156.3
	Байцаа /кг/	1 500	2800	186.7
	Сонгино /кг/	2 833	2500	88.2
	Өргөст хэмх /шилтэй, дарсан/	4 566	6000	131.4
	Алаг салат /шилтэй, Urbanek, 630гр/	3 016	4000	132.6
2. ШАТАХУУН				
	Бензин А - 80	1 400	2345	167.5
	Бензин А - 92	1 470	2345	159.5
	Дизелийн тулш	2 090	2890	281.8

Гурав. Хууль, эрх зүйн бодлогын хүрээнд:

Аймгийн хэмжээнд 2021 онд Хувийн ашиг сонирхол, хөрөнгө орлогын мэдүүлэг хамрагдалт нийт 327 мэдүүлэг гаргагч мэдүүлгээ гаргаж байсан бол энэ онд шинээр сумдын соёлын төвийн эрхлэгч, байгууллагуудын нягтлан бодогч нар нэмэгдэж нийт 416 мэдүүлэгч мэдүүлгээ хуулийн хугацаанд нь гаргаж, мэдээ тайланг Авлигатай тэмцэх газарт хүргүүлсэн.

Сумдын эрх зүйн хөтөч нараар дамжуулан төрийн албан хаагч, иргэдэд дараах сургалт сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулж ажиллалаа. Үүнд:

- Албан ёсны статистик ба их өгөгдөл,
- Төрийн албан хаагчийн харилцаа хандлага ёс зүй,
- Авлига ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай,
- Хөдөлмөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга,
- Цахим гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай,
- Хураан авсан хөрөнгө орлого, эд зүйл хэрэгслээс хохирол нөхөн төлүүлэх, улсын орлого болгох тухай,
- Хүүхдийн эсрэг үйлдэгдэж буй хүчирхийлийн шалтгаан нөхцөл зэрэг сэдвүүдээр 430 гаруй төрийн албан хаагчдыг хамруулж ажилласан.

Баримтыг цахим хэлбэрт шилжүүлэх ажлын хүрээнд Сайхан сумын ЗДТГ-ын хөмрөгийн 21 ХН-ийн 3457 хуудас баримтын агуулгыг уншиж заалт 2548, хүний нэр 15662, газарзүйн нэр 1942, байгууллагын нэр 1198 шивж эх баримттай холбох ажлыг хийж гүйцэтгэлээ.

Баримт ашиглуулах ажлын хүрээнд Мэргэжлийн хяналтын газрын мэргэжилтэнд “Сэлэнгэ Энерго” ОНӨААТҮГ-ын хөмрөгийн 1990-2002 оны 12 ХН ашиглуулан архивын хуулбар 10, Улсын Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын Хяналт шалгалтын улсын байцаагчид Зүүнбурэнгийн САА-н 1980-1990 оны 15 баримтыг эх баримттай тулгах ажил хийгдэж 4 архивын лавлагааг хуулбараар тус тус гарган ажилласан байна.

Улсын бүртгэлийн хэлтэс: Иргэний бүртгэлийн талаар:

- Төрсний бүртгэл - 125 /эрэгтэй-69, эмэгтэй-60/
- Гэрлэлтийн бүртгэл - 44
- Гэрлэлт цуцалсны бүртгэл - 10
- Үрчлэлт - 2
- Эцэг тогтоолт - 8
- Овог эцэг /эх/-ийн нэр, нэр өөрчилсний бүртгэл - 13
- Нас баралт - 53
- Нийт олгосон иргэний үнэмлэх - 415
- Шинээр олгосон иргэний үнэмлэх - 139
- Дахин олгосон иргэний үнэмлэх - 60
- Иргэний үнэмлэхийн хугацаа дуусч авсан - 216
- Гадаад паспорт олголт - 63
- Аймаг хотоос бүр месөн шилжин ирсэн – 109
- Хот доторх шилжилт хөдөлгөөн - 225 тус тус бүртгэгдсэн байна.

Газар өмчлөх, эзэмшиг, ашиглах эрхийн улсын бүртгэлийн талаар:

- Хүлээн авсан мэдүүлгийн тоо - 508
- Анхны бүртгэл - 164
- Өмчлөх эрх шилжих гэрээ - 118
- Барьцааны гэрээ - 191
- Бүртгэлд өөрчлөлт оруулах - 15
- Лавлагаа хуулбар - 7
- Нийт бичигдсэн гэрчилгээний тоо - 279

Дөрөв. Нийгмийн хөгжлийн бодлогын хурээнд:

Боловсрол, соёл урлаг, спортын талаар: Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 02 дугаар сарын 09-ний өдрийн шийдвэр болон Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын А/38 дугаар тушаалын дагуу бүх шатны боловсролын байгууллагын сургалтын үйл ажиллагааг 02 дугаар сарын 14-ний өдрөөс танхимаар эхэлж байгаатай холбогдуулан бага ангийн сургалтын менежер, багш наарт сургалтын төлөвлөгөө хөтөлбөрөө боловсруулах, үр дүнг үнэлэхэд чиглэсэн зөвлөмж хүргүүлж, онлайн хурлыг 2 удаа зохион байгуулж, цаг үеийн үйл ажиллагаатай холбоотой ажил үйлчилгээ, анхаарах асуудал, цаашид хэрэгжүүлэх ажлын чиглэл өгсөн.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн бага боловсролын суралцагчдын сурлагын хоцрогдлыг нөхөх, арилгахад чиглэсэн бага ангийн багш, сургалтын менежерүүдэд зориулсан “**Бага боловсролын математикийн хичээлийн геометр, хэмжигдэхүүн агуулгын онол, арга зүй**” сэдэвт онлайн сургалтыг МУБИС-тай хамтран зохион байгуулж нийт 322 багш, сургалтын менежерийг хамрагдсан.

Эрүүл мэндийн газар, сумын эрүүл мэндийн төвүүдтэй хамтран хоол үйлдвэрлэлийн чиглэлээр ажиллаж байгаа сургуулийн өмнөх боловсролын 160, ерөнхий боловсролын сургуулийн 176 ажилтан болон сургуулийн өмнөх боловсролын 300 хүүхдүүдийг эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх үзлэг шинжилгээнд хамруулсан.

2022 оны ЭШ-ын бүртгэл эхэлсэнтэй холбогдуулан 12 дугаар ангид хичээл зааж буй багш болон сургуулийн захирап, сургалтын менежерүүдэд цахим сургалт, мэдээллийг үе шаттайгаар зохион байгуулж ажиллаж байна.

OECD-Эдийн засгийн хамтын ажиллагааны хөгжлийн байгууллагаас зохион байгуулдаг PISA-2022 /ОУ-ын сурлагын амжилтын үнэлгээ/ буюу суурь боловсрол эзэмшсэн сурагчид танхимаар олж авсан мэдлэг, чадвараа амьдрал дээр хэрэглэж чадаж байгаа эсэх, тухайн улсын боловсролын тогтолцоо энэ чадварыг ямар хэмжээнд олгож байгааг тандан судалдаг шалгалтад манай аймгийн 7 сургуулийн 200 сургач шалгалтын түүвэрт сонгогдсон ба БҮТ-тэй хамтран шалгалт өгөх техникийн нөхцөл байдлыг хангулан ажиллаж байна.

Халдварт өвчин судлалын үндэсний төвтэй хамтран “Халдварт өвчиний үед хариу арга хэмжээ авах” сэдэвт сургалтыг ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх боловсролын эмч, нийгмийн ажилтанд зохион байгуулж нийт 79 хүн хамрагдсан.

“Цэцэрлэгийн арга зүйч нарт ажил үүргийн чиглэл хүргэн, бусдаас суралцах, өөрийн ажлыг хэрхэн төлөвлөн зохион явуулахад дэмжлэг үзүүлэх”, “СӨББ нь хүүхдэд ээлтэй, таатай орчин байж багш бүр хүүхдийн зэрэг аргаар сурган хүмүүжүүлж, өөрийгөө тогтмол хөгжүүлэн ажиллах сэтгэл зүйг төлөвшүүлэх” сэдэвт цахим сургалтыг зохион байгуулж 44 цэцэрлэгийг арга зүйч, багш, туслах багш нийт давхардсан тоогоор 377 хүнийг хамруулсан. Мөн “Хүүхдтэй зүй бус харилцахаас урьдчилан сэргийлэх нь” сэдвээр сургуулийн өмнөх боловсролын багш, туслах багш, заах арга зүйч нийт 300 хүн хамруулсан.

Биеийн тамир, спортын Улсын хорооны даргын 2022 оны А/23 тоот тушаалын дагуу “Илүүдэл жингүй-Эртэй Монгол” идэвхтэй хөдөлгөөнийг дэмжих аяныг аймгийн хэмжээнд өрнүүлж спорт заал, усан спорт сургалтын төв, Баянгол, Алтанбулаг, Цагааннуур, Ерөө, Мандал, Сайхан, Баруунбүрэн сум Шаамар сумын Дулаанхан тосгоны спорт заал нь иргэдэд өдөр бүр 2 цаг унэ төлбөргүйгээр үйлчилж байна.

Чөлөөт бөхийн өсвөр үе, насанд хүрэгчдийн аймгийн аварга шалгаруулах тэмцээнийг Мандал суманд зохион байгуулж 17 байгууллагын 180 гаруй тамирчид 25 жинд, насанд хүрэгчдийн 8 жин хүч сорин оролцсон. Үүнээс Шилдэг эрэгтэй тамирчин Ш.Хос-Эрдэнэ Шилдэг эмэгтэй тамирчин У.Энхжин нар, багийн дүнгээр: 1-р байранд 132 оноогоор Л.Баяр-Эрдэнэ дасгалжуулагчтай Мандал сум, 2-р байранд 54 оноогоор Б.Ууганбаяр дасгалжуулагчтай Спортын дунд сургууль 3-р байранд 40 оноогоор Э.Сүхбаатар дасгалжуулагчтай “Билиг ДБ” сургууль эзэлсэн.

Японы мэргэжлийн сумо бөхийн талаарх ойлголтыг нэмэгдүүлэх, спорт уралдаан тэмцээнд оролцох идэвхийг өрнүүлэх, бие бялдарыг хөгжүүлэх зорилгоор Мандал суманд Өсвөр үе, залуучуудын “Сумо” бөхийн аймгийн аварга шалгаруулах тэмцээнийг зохион байгуулж тэмцээнд нийт 10 сумын 108 тамирчид хүч чадлаа сорин оролцсон. Тэмцээнийг 6 насны ангилалд зохион байгуулж, байр эзлүүлж, шагнаж урамшууллаа.

Шинжлэх ухааны академийн түүх угсаатны зүйн хүрээлэн, Соёлын өвийн үндэсний төвтэй хамтарч соёлын биет бус өвийг бүртгэн баримтжуулах үндэсний контент, баримтат кино, нэвтрүүлэг бэлтгэх ажлыг аймгийн хэмжээнд зохион байгуулсан.

Эрүүл мэндийн талаар: Аймгийн хэмжээнд коронавируст халдвар /Ковид-19/-ын 1-р давлагаанд 217, 2-р давлагаанд 4849, 3-р давлагаанд 13783, 4-р давлагаанд 8285 нийт 27134 тохиолдолд батлагдаж 02 дугаар сарын байдлаар 27025 иргэн эдгэрч, 61 хүн нас барж, 6 эмнэлгийн 5 ковидын эмчилгээний тасагт 32 иргэн хэвтэн эмчлүүлж, гэрийн эмчилгээнд 297 иргэн өрх болон сум, тосгоны Эрүүл мэндийн төвийн хяналтад байна. Батлагдсан 27134 тохиолдлын ойрын хавьтал 11846, дам хавьтал 5707, нийт 17553 ойрын болон дам хавьтал тогтоогдож байна.

Хэвтэн эмчлүүлж байгаа иргэдээс маш хүнд 0, хүнд 0, хүндэвтэр 10, хөнгөн 18, үүнээс жирэмсэн 3, 0-17 насны 5 хүүхэд байна.

02 дугаар сарын байдлаар коронавируст халдвар /ковид-19/-ын 3140 тохиолдол шинээр бүртгэгдэж, 6704 хүн эдгэрч, 3 нас барагт бүртгэгдэж, сүүлийн 2 сарын хугацааг харьцуулбал батлагдсан тохиолдол 37 хувиар буурсан байна.

Аймгийн хэмжээнд өссөн дүнгээр I тун 70371, II тун 66285, III тун 36896, IV тун 5933 тус тус хийгдээд байна.

Коронавирусийн эсрэг 32 төрлийн мэдээлэл, сургалт сурталчилгааг цахим хэлбэрээр нийт 14322 хүнд хүргэсэн бөгөөд бусдад хуваалцсан 3816, дэмжсэн 504 иргэн байна.

Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгаалал, нийгмийн даатгалын хүрээнд: Нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмж, тусламж хөнгөлөлтийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт түргэн шуурхай хүргэж 02 дугаар сард 64409 иргэнд 11474500.2 мянган төгрөгийн санхүүжилтээр 11 төрлийн халамжийн үйлчилгээг цаг хугацаанд нь хүргэн ажиллалаа. Үүнд:

Халамжийн санд улсын төсвөөс тайлант хугацаанд 64398 иргэнд 11461300.2 мянган төгрөг, орон нутгийн төсвөөс тайлант хугацаанд 11 иргэнд 13200.0 мянган төгрөгийг олгоод байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийн нийтлэг үйлчилгээг хүртээмжтэй, чанартай хүргэх үүднээс иргэдэд дараах үйлчилгээг үзүүлж Хөдөлмөрийн зах зээлийн мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэж мэдээлсэн.

Үүнд:

- Ажил мэргэжлийн чиг баримжaa олгох, зөвлөгөө өгөх, мэдээллээр хангах үйлчилгээнд 30 иргэн
- Идэвхтэй ажил хайгчаар 208 иргэн
- Ажил зуучлах үйлчилгээнд 52 иргэн
- Шинээр бий болсон ажлын байранд 17 иргэн
- Сул чөлөөтэй 125 ажлын байр

Идэвхтэй ажил хайгчаар 208 иргэн бүртгүүлсэн ба ажил олгогчоос ирүүлсэн сул чөлөөтэй 125 ажлын байрны захиалгын дагуу 52 иргэнийг ажилд зуучилсан. Зуучлагдсан ажлыг үйл ажиллагааны чиглэлээр нь авч үзвэл:

- ХАА-н салбарт 5
- Уул уурхайн салбарт 10
- Боловсрол 8
- Боловсруулах үйлдвэрт 3
- Бөөний болон жижиглэн худалдаа 4
- Бусад салбарт 22

Ажил мэргэжлийн чиг баримжaa олгох, зөвлөгөө өгөх, мэдээллээр хангах ганцаарчилсан үйлчилгээг 30 иргэнд үзүүлсэн байна.

Гэр бүл, хүүхэд залуучуудын хөгжлийн талаар: Аймгийн хэмжээнд Хүүхдийн ордон болон Хүүхэд хөгжлийн төвийн Шатар, Даам, Төгөлдөр хуур, Уран зураг, Бүжиг, Дуу, Хөгжим, Эсгий болон шүрэн урлал, Англи хэлний зэрэг дугуйлангуудад хүүхдүүд танхимаар хичээллэж байна.

“Хүслийн хөтөч” хүүхэд хамгаалал, оролцооны клубээс “Хорт зуршлаас урьдчилан сэргийлье” цахим контентын төслийг хэрэгжүүлж цахим хэлбэрээр хорт зуршилтай холбоотой 5 бичлэг нийтлэн ажилласан.

Ерөнхий боловсролын сургуулиудын сургачдад **Дэлгэцийн хамаарал, донтолтын талаар сургалт**, зөвлөгөөг цахим хэлбэрээр зохион байгуулж дэлгэцийн хамаарлын хор уршиг, нөхцөл рефлексийн талаар мэдээллийг хүргэсэн.

Мөн Ерөнхий боловсролын сургуулиудын танхимиын хичээл эхэлсэнтэй холбогдуулан “Дэлгэцийн донтолт”, “Хүүхдийн тусlamжийн 108 утасны үйлчилгээ”-г сурталчлан таниулах ажлыг зохион байгуулж, зөвлөгөө мэдээлэл хүргэсэн.

Хүүхдийн тусlamжийн 108 утсаар 02 дугаар сарын байдлаар 16 дуудлага бүртгэгдсэн ба орон нутгаар нь ангилахад ХЭУБ 2, Сайхан 3, Сүхбаатар 3, Мандал 3, Жавхлант 1, Баянгол 1, Хушаат 1, Зүүнбүрэн 1 тус тус бүртгэгдэж дуудлага мэдээллийг хамтарсан багуудад шилжүүлэн мэргэжлийн удирдлагаар хангаж ажилласан. Баруунбүрэн сумын Ерөнхий боловсролын сургуулийн нийгмийн ажилтнаас хүүхдийн эрх зөрчсөн талаарх гомдол мэдээллийг хүлээн авч Зөрчлийн тухай хуулийн дагуу холбогдох арга хэмжээг авч ажиллалаа.

“Хүчирхийлэлгүй аймаг” аяны хүрээнд “Соргог хөрш” арга хэмжээг зохион байгуулж 3 төрлийн постер 3500 ширхэгийг бэлтгэн 17 сум, 6 тосгонд хүргүүлсэн.

Сумдын Нийгмийн бодлого хариуцсан мэргэжилтнүүдийг чадавхжуулах сургалтыг зохион байгуулж, сургалтад 15 сум, 4 тосгоны албан хаагч хамрагдаж салбарын хэмжээнд мөрдөгдөж буй хууль тогтоомж, дүрэм журам, стандартын танилцуулсан.

“Монголын Эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөрийг дэмжих холбоо”-той хамтран Хилийн 0101-р ангийн 72 албан хаагчдад “Ажлын байрны бэлгийн дарамт” сэдэвт сургалтыг цахимаар зохион байгуулсан.

Гэр бүлд зөвлөгөө өгөх төвөөр дамжуулан насанд хүрэгч 1, бэлгийн хүчирхийллийн 2 хүүхэд, нийт 3 хүнд зэтгэл зүйн ганцаарчилсан зөвлөгөө үйлчилгээ үзүүлсэн.

Тав. Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлогын хүрээнд:

Хөдөө аж ахуйн талаар: Аймгийн хэмжээнд нийт 305,3 мянган га эргэлтийн талбайтай. Газар тариалангийн үйлдвэрлэл эрхэлдэг 325 аж ахуйн нэгж, иргэн 190152 га талбайд тариалалт хийхээр төлөвлөснөөс 146521 га талбайд үр тариа үүнээс улаанбуудай 139046 га талбай, төмс 2282 га талбай, хүнсний ногоо 2555 га-д хаврын тариалалт хийнэ.

Мал тооллогоор Сэлэнгэ аймаг 73 аж ахуйн нэгж 10931 малчин, мал бүхий өрхийн 1887735 толгой мал тоологдсон нь өнгөрсөн оны мөн үеийнхээс 3.6 хувь буюу 69.2 мянган толгой малаар ёссөн байна.

Аймгийн хэмжээнд 744594 хээлтэгч мал төллөхөөс үхэр 460, хонь 1560 нийт 2020 эх мал төллөсөн. Төл болон том малын хорогдол байхгүй. Хаваржилт, мал төллөлт хэвийн эхэлж байна. 2021-2022 оны мал өвөлжилт, хаваржилт аймгийн хэмжээнд хүндэрсэн газар байхгүй тайван байна.

Малчдын түвшинд өвөл хаврыг саадгүй даван туулахаар 155641 тн өвс, 30674 тн тэжээл бэлтгэснээс 93120 тн өвс, 18100 тн тэжээл бэлэн байна. Аймаг, сумын өвс

тэжээлийн аюулгүйн нөөцөд зориулж 1148 тн өвс, 600 тн тэжээл бэлтгэнээс 690 тн өвс, 450 тн тэжээл үлдэж 41 хувийг зарцуулсан.

Аймгийн Засаг даргын 2021-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 3.4.3, "Жижиг дунд үйлдвэр үйлчилгээг дэмжих үндэсний хөтөлбөр"-ийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд аймгийн, жижиг дунд үйлдвэр эрхлэгчдийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээг сурталчлах, борлуулалтыг дэмжих, аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, аймаг сум бүр бахархалт бүтээгдэхүүнтэй болох хөдөлгөөн өрнүүлэх зорилгоор "Бэлгийн багц" шалгаруулах арга хэмжээг зохион байгуулж 8 сумын, 13 аж ахуйн нэгж, иргэн, нөхөрлөл, хоршооны 52 нэр төрлийн бүтээгдэхүүн ирүүлснийг удирдамжийн дагуу шалгаруулахад:

- 1-р байранд Мандал сумын "Ширхэнцэг өгөөж" хоршоо 5 төрлийн амтлагч / цоохор майлз, гоньд, халуун чинжүү, базилик, яншуй/
- 2-р байранд Шаамар сумын "Органик бал" хоршоо хатаасан лууван, хатаасан хүрэн манжин, зөгийн балтай
- 2-р байранд Зүүнбүрэн сумын иргэн А.Лхагвасүрэн архи, цуу, дарсанд дарсан сармис, улаан лоольтой дарсан сармис, зөгийн балтай сармис
- 3-р байранд Баянгол сумын "Хараагийн алтан яргай" хоршоо ааруул, игүүшинтэй цай, зөгийн бал, үхрийн нүдний шүүс
- 3-р байранд Баруунбүрэн сумын иргэн С.Чагдар нохойн хошуу, игүүшин, цээнэтэй цай /2 өөр төрлийн савлагатай/
- 3-р байранд Сайхан сумын "Сүүн зам дейри" ХХК шар тос, 2 төрлийн мозерелла бяслаг, ааруул тус тус шалгарлаа.

Мал эмнэлгийн үйлчилгээний талаар: Мал эмнэлгийн ерөнхий газрын даргын 2022 оны Мал, амьтны гоц халдварт өвчинеэс урьдчилан сэргийлэх зөвлөмжийн дагуу сумдын МЭҮН-үүд гахай, тахиан аж ахуй, эрчимжсэн мал аж ахуйн гоц халдварт өвчин бүртгэгдсэн сумдад ариутгал халдвартгүйтгэл хийж ажиллалаа.

Аймгийн хэмжээнд 846 буюу адтуу 129, үхэр 162, хонь 454, ямаа 119 толгой мал амьтны гэрчилгээ, адууны мах 8490, үхрийн мах 54642, хонины мах 26101, ямааны мах 6670, гахайн мах 428, дайвар мах 2982 бүгд 99313 кг, адтууны шир 23, үхрийн шир 275, хонины нэхий 1265, ямааны арьс 1561, сүү 621231 л, ааруул, аарц 108 кг тус тус гарал үүслийн цахим гэрчилгээ олгож баталгаажууллаа.

Байгаль орчны талаар: "Тэр бум мод" үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд аймгийн хэмжээнд мод үржүүлгийн тарьц, суулгацын нөөцийг тогтооход иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын 68 гаруй мод үржүүлгийн газарт 83 га талбайд 8 сая ширхэг тарьц, суулгац ургаж байна.

Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын талаар: Сумдын 2023 оны Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний төслийг Газар зохион байгуулалт, хот төлөвлөлтийн цахим системд үүсгэсэн.

Газар зохион байгуулалт, геодези зураг зураг зүйн газраас Сэлэнгэ аймгийн нутаг дэвсгэрт хамаарах газар зүйн нэрийн судалгааг хийсэн бөгөөд Монгол хэлний их тайлбар толь, Монгол хэлний зөв бичгийн журамласан толиудад байхгүй 116 нэрийн тодруулах тайлбарыг авахаар 15 суманд албан бичиг хургуулэн ажиллаж байна.

Газрын кадастрын мэдээллийн сангийн нэгдсэн системд нөхөн бүрдүүлэлт хийх шаардлагатай эрх зүйн харилцаа үүссэн иргэн, аж ахуйн нэгжийн мэдээллийг бүрдүүлэх ажлын хүрээнд аймгийн хэмжээнд нийт нөхөн бүрдүүлэлт хийх шаардлагатай нэгж талбарын судалгааг гаргасан.

Зураг төсөөв хянасан байдал:

1. Сүхбаатар сумын 8-р багт дулаан, цэвэр усны шугам татах ажил
2. Орхон сумын Эрүүл мэндийн төвийн дээврийн ажил
3. Орхон сумын Бэлчээрийн гүний худгийн цооногийн ажил
4. Баруунбүрэн сумын ЕБС-ийн дээврийн ажил
5. Алтанбулаг сумын Улаанбургасад гүний худаг гаргах ажил
6. Сант сум, Ивэн голын боомт барих ажил
7. Аймгийн Музейн гадна хашааны ажил
8. Алтанбулаг сумын “64 айлын орон сууцны байрны барилгын гадна фасадны засвар”-ын ажил
9. Алтанбулаг сумын зам засварын ажил
10. Орхонтуул сумын Рашиант тосгоны шар усны автозамын гармын өргөтгөлийн ажил
11. Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын барилгын засварын ажил.
12. Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын барилгын дотор хаалгануудыг шинээр солих ажил
13. Орхонтуул сумын Рашиант тосгоны “Хүнсний ногоо хадгалах зоорийн барилгын ажил
14. Орхонтуул сумын хүнсний ногооны зоорийн барилгын ажил
15. Сайхан сумын нийтийн эзэмшлийн байрнуудын барилгын дээвэр, фасадны засварын ажил
16. Ерөө сумын Бугант тосгоны 1, 2, 3, 4, 5-р байрны фасадны гэрэлтүүлэг
17. Ерөө сумын Бугант тосгоны төв, чулуут, гүүрний хэсгийн гудамжны гэрэлтүүлэг
18. Мандал сумын 1, 2, 7, 9-р баг бохир усны шугам сүлжээний ажил
19. Сүхбаатар сумын 3-р баг “Дүү Трейд” ХХК-ий 16 айлын орон сууцны барилгын ажил
20. Сүхбаатар сум, “Нөхөн сэргээх, хүүхэд хөгжил сургалтын төв”-ийн барилгын загвар зураг.
21. Жавхлант сумын 1-р баг 3 замын уулзварын хяналтын постын гадна цахилгаан хангамж
22. Зүүнбүрэн сумын шинэ суурьшлын бүсийн гадна цахилгаан хангамж
23. Зүүнбүрэн сумын автозам болон гудамжны гэрэлтүүлэг
24. Сүхбаатар сумын Эрүүл мэндийн төвийн барилга
25. Баруунбүрэн сумын наадмын талбайн засварын ажил
26. Сайхан сумын Хөтөл 1-р баг, Сум дундын прокурорын газрын конторын барилгын зураг төсвийг тус тус хяналаа.

Зургаа. Сум орон нутгийн ажил үйлчилгээний талаар:

Алтанбулаг сум:

Сумын улс, аймгийн аваргууд шалгарч шагналаа гардан авлаа. Үүнд:

- “Улсын аварга малчин”-аар Ж.Пүрэв,
  - “Аймгийн аварга ногоочин”-оор Н.Цэцэгээ,
  - “Аймгийн аварга фермер”-ээр малчин Д.Бямбасүрэн,
  - “Аймгийн аварга малчин”-аар Ч.Шийрэвпарчин,
- Эрүүл мэндийн салбарын “Аймгийн аварга ажилтан”-аар Н.Найманжин нар тус тус шагнагдсан.

Сумын Засаг даргын 2022 оны "Хариуцлагатай эргүүл, жижүүр томилох тухай" А/16 дугаар захирамжийн дагуу сар шинийн баярын амралтын өдрүүдэд хуваарийн дагуу албан хаагчид эргүүл, жижүүрийн үүргийг гүйцэтгэн дээд шатны байгууллагад мэдээлэн ажилласан. Тус өдрүүдэд 13 иргэн согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодож жолоодох эрхээ хасуулж, 2 иргэн жолоодох эрхийн үнэмлэхгүй тээврийн хэрэгсэл жолоодсон зөрчил гарсан.

Сумын хэмжээнд өссөн дүнгээр коронавируст халдвартын нийт 117 тохиолдол бүртгэгдэж аймгийн Нэгдсэн эмнэлэгт 5 иргэнийг хэвтэн эмчилүүлж гэрийн эмчилгээнд 112 иргэний хамруулж эмийн багцыг тарааж эруулжүүлсэн. Мөн түргэвчилсэн оношлуурын шинжилгээнд 100 иргэн, PCR шинжилгээнд 68 иргэнийг хамруулан ажилласан.

Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын 2022 оны "Танхимын сургалтад шилжих тухай" А/38 дугаар тушаалыг баримтлан сургалтын үйл ажиллагаа 02 сарын 14-ний өдрөөс эхлүүлэн Ерөнхий боловсролын сургуулийн 797 сурагчаас танхимаар 784, цахимаар 10 ковидоор өвчилсөн 3 сурагч байна. Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагад 3,4,5 наасны 230 хүүхэд хамрагдаж байна.

Баруунбүрэн сум:

Сумын хэмжээнд коронавируст халдвар "Ковид-19"-ын нийт 386 тохиолдол бүртгэгдэж 2022 он гарснаар түргэвчилсэн оношлуураар 156 иргэнээс коронавируст халдвар илэрч, 02 сард 39 тохиолдол бүртгэгдэж, гэрийн эмчилгээнд 63 иргэн тусгаарлагдаж, 6 иргэн гэрийн эмчилгээнд эмчлэгдэж байна.

Коронавируст халдвараас урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалтад I тунд 2141 иргэн буюу 100 хувьтай, II тунд 2120 иргэн буюу 99 хувьтай, III тунд 1491 иргэн буюу 71 хувьтай, IV тунд 304 иргэн буюу 20.4 хувьтай тус тус хамрагдсан байна.

Сумын хэмжээнд 02 дугаар сарын байдлаар давхардсан тоогоор 44 байгууллага, аж ахуйн нэгжийн 60400 m^2 талбайд ариутгал халдваргүйжүүлэлт хийлээ.

Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын 2022 оны "Танхимын сургалтад шилжих тухай" А/38 дугаар тушаалын дагуу 02 дугаар сарын 14-ний өдрөөс Ерөнхий боловсролын сургууль 52 багш, ажилтан, 536 хүүхэд, 1-р цэцэрлэг нь 25 багш, ажилтан 136 хүүхэд хамрагдахаас 85 хүүхэд хамрагдаж 63 хувийн дүүргэлтэйгээр хичээл сургалтын үйл ажиллагаа хэвийн явагдаж байна. Хичээл сургалтын үйл ажиллагаа эхэлж байгаатай холбогдуулан Эрүүл мэндийн төвөөс сургууль, цэцэрлэгийн 106 хүүхдэд урьдчилан сэргийлэх үзлэг, цагаан хорхойн шинжилгээг авч ажиллалаа.

Монгол Улсын Ерөнхий сайдын санаачилгаар 2022 оны 02 дугаар сарын 16-ны өдрөөс 06 дугаар сарын 01-ний өдрийн хооронд зохион байгуулж буй "Илүүдэл жингүй эртэч Монгол аян"-ы хүрээнд сумын иргэдийг идэвхтэй дасгал хөдөлгөөнд уриалж Спорт цогцолбороор өглөө 06:30-07:30 цагийн хооронд үнэ төлбөргүй үйлчилж байна.

Орхоны бүсийн Сум дундын ойн анги тус суманд мод бэлтгэлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхлэгч "Шинэ-орос хийц" ХХК-ий талбай тусгаарлалтын ажилд 5 удаа, "Өндөр-заан" ХХК, "Хэт жолоо" ХХК-ий талбай тусгаарлалтад тус тус 1 удаа хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа явууллаа.

Сумын хэмжээнд 02 дугаар сарын байдлаар мал төллөлт нийт төллөх малын 0,48 хувь буюу гүү 44, үнээ 65, эм хонь 169, эм ямаа 133 толгой мал төллөж төлийн 0,016 хувь хорогдол гараагүй байна. Мөн том малын хорогдол нийт малд эзлэх хувийн 0,016 хувь буюу адuu 6, үхэр 10, хонь 7, ямаа 9 толгой хорогдоод байна.

Баянгол сум:

Сумын Засаг даргын 2020 оны "Шуурхай штаб байгуулж ажлын тусгай горимд шилжүүлэх тухай" А/254 дүгээр захирамжийн дагуу Засаг даргын Тамгын газрын байранд шуурхай штабыг байрлуулан үүссэн нөхцөл байдалтай холбоотой мэдээ, мэдээллийг аймгийн Онцгой комисс болон холбогдох байгууллагад 70369123 дугаарын утсаар болон цахимаар тогтмол хүргэн ажиллаж байна.

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын 2022 оны "Болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх тухай" 01/98 тоот албан бичиг, сумын Засаг даргын 2022 оны "Сар шинийн баярын үеэр эргүүл, жижүүр ажиллуулах тухай" А/22 дугаар захирамжийн хүрээнд сар шинийн баярын өдрүүдэд төр, төсвийн байгууллагууд ээлжээр эргүүл, жижүүрийн үүргийг гүйцэтгэж мэдээг аймгийн ЗДТГ-ын 70362171 дугаарт мэдээлэн ажиллалаа.

Буян үйлдэгч хэмээн усан бар жилийн сар шинийн баярыг тохиолдуулан сумын аваргуудаа тодруулж, ахмадын гарын бэлгийг 148 аж ахуйн нэгж 566 ахмадад, sumaас 75-84 настай 92 ахмадад, аймгаас 15 ахмад настанд хүндэтгэл үзүүллээ.

Эрүүл мэндийн төв нь Коронавируст халдварт түргэвчилсэн шинжилгээ 224, ПГУ 9, зэрэг 79 гарсан. Тасагт хэвтэн эмчлүүлсэн 41, гэрийн эмчилгээнд 38, гэрийн эмчилгээний хяналтаас гарсан 24, эмчлэгдэн хянацдаж байгаа 14 иргэн тус тус байна.

"Ковид-19 цар тахлын нөлөөг олон нийтийн оролцоотой бууруулах нь" төслийн хүрээнд 4 иргэнд сүү боловсруулах тоног төхөөрөмж, 1 иргэнд оёдлын машин, 1 иргэнд талх нарийн боовны иж бүрэн тоног төхөөрөмжийг хүлээлгэн өглөө.

Сумын ОНХС-ийн хөрөнгөөр хийгдэх 7, аймгийн ОНХС-ийн хөрөнгөөр хийгдэх 1, замын сангийн хөрөнгөөр хийгдэх 1 нийт 9 ажилд тендер шалгаруулалтын ажлуудыг эхлүүлээд байна.

Малын цахим системийн гэрчилгээг 02 дугаар сард 106 ширхэг бичиж хяналт тавьж ажилласан. Бүх төрлийн малын max 7787 кг, арьс 140 ширхэг, сүү 41443 л, ааруул 100 кг, шар тос 6 кг, зөөхий 10 кг тус тус цахим гэрчилгээ бичигдсэн байна.

Ерөө сум:

Аймгийн Онцгой комиссын 2022 оны 03 тоот "Коронавируст халдварт /Ковид-19/-ыг эмчлэх Ковидын тасаг байгуулах тухай" тогтоолын дагуу сумын Эрүүл мэндийн төвийн дэргэдэх ковидын тасагт нийтдээ 79 иргэн хэвтэн эмчлүүлснээс эдгэрсэн 70 өнөөдрийн байдлаар хэвтэн эмчлүүлж буй 9 иргэн байна.

Эрүүл мэндийн сайдын 2021 оны А/737 тоот тушаал "Гэрийн тусгаарлалтад эмчлэгдэх, коронавируст халдварт /КОВИД-19/-ын батлагдсан тохиолдолд эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх түр журам"-ын дагуу 02 дугаар сард нийт 86 иргэнийг гэрээр эмчлэн, 54 иргэн эдгэрч 32 иргэн хяналтад байна.

Эрүүл мэндийн сайдын 2021 оны А/183 тоот тушаалыг үндэслэн коронавируст /Ковид-19/-ын халдварт эсрэг дархлааны түвшинг нэмэгдүүлэх зорилгоор сайн дурын үндсэн дээр 750 иргэнийг IV тунгийн дархлаажуулалтад хамруулсан.

Сумын Засаг даргын 2022 оны "Хүндэтгэл үзүүлэх тухай" А/12 тоот захирамжаар сумын 75-84 насны 70 ахмад настнуудад хүндэтгэл үзүүлж 1.838.9 төгрөгийг зарцуулж, мөн сумын 52 аж ахуйн нэгж, байгууллага 458 ахмад настанд 13.740.0 мянган төгрөгийн хүндэтгэл үзүүлсэн байна.

Сумын Засаг даргын 01 тоот удирдамжийн дагуу ажлын хэсэг Улаан булаг, Ялбаг болон Бугант тосгонд үйл ажиллагаа явуулдаг ойн сангийн тодорхой хэсгийг гэрээгээр эзэмшигч мод бэлтгэлийн тусгай зөвшөөрөлтэй 11 аж ахуйн нэгж, 1 нөхөрлөлийн мод бэлтгэлийн талбайд хяналт шалгалт хийж 4 аж ахуйн нэгж, 1

нөхөрлөлөөс зөрчлийг илрүүлэн Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч зөрчил арилгуулах мэдэгдэл хургуулсан.

Иргэдийн тулээний модны хуваарийн дагуу энэ сард 65 иргэнд 253 м3 тулээний эрхийн бичиг олгоод байна.

Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар:

- Архивын тоног төхөөрөмж худалдан авах 20000,0 мянган төгрөгийн өртөгтэй тендерийн ажилд "Ногун" ХХК шалгарч гэрээ байгуулсан.
  - Бугант тосгоны нийтийн эзэмшлийн орон сууцуудын дээврийн засварын 13900,0 мянган төгрөгийн ажилд "Уран төмөр хэлхээ" ХХК шалгарч ажлаа 100 хувь гүйцэтгэж хулээлгэн өгсөн.

Орон нутаг хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар:

- Нийтийн эзэмшлийн гудамж талбайд мэдээллийн самбар худалдан авах 16621,4мянган төгрөгийн өртөгтэй тендерийн ажилд “Лайт Бокс Монголия профейшнл”ХХК шалгарч гэрээ байгуулсан байна.

Жавхлант сум:

“Сайжруулагч” хэмээх усан бар жилийн сар шинийн босгон дээр Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар эрхэлсэн ажилдаа амжилт гаргасан дараах иргэд Төрийн дээд одон, медалиар шагнагдлаа. Үүнд:

- "Алтан гадас" одонгоор С.Шаалуу, С.Үйлст, Х.Авид
  - "Хөдөлмөрийн хүндэт медаль"-аар Д.Жавзандулам
  - "Улсын аварга малчин"-аар Бумбат багийн малчин С.Зандан
  - "Аймгийн аварга ногоочин"-оор Бумбат багийн иргэн Л.Ундрах

Сумын Засаг даргын 2022 оны “Ахмад настны талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” А/04 дүгээр захирамжаар сумын албан байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд ажиллаж байсан, ажиллаж байгаад тэтгэвэрт гарсан, гаднаас шилжиж ирсэн, харьяалах байгууллагагүй 274 өндөр настан, ахмадуудад хүндэтгэл үзүүллээ.

"Иргэдээ сонсьё" уулзалтад сумын удирдлагууд мөн аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгч Засаг даргын орлогч Ц.Рэгзэдмаа иргэдийнхээ санал хүсэлтийг хүлээн авч, цаашид анхаарах асуудлыг сонсож, иргэдэд мэдээ, мэдээлэл өгөн, санал хүсэлтийг хүлээн авч, шаардлагатай асуудлыг дээд шатны байгууллагад уламжлан ажиллахаа мэдэгдлээ.

Тус уулзалтын үеэр сумын төр, төсвийн байгууллагууд 2021 оны ажлын биелэлтээ товч тайлагнан, 2022 оны зорилтоо дэвшүүлж, иргэдэд мэдээлэл хүргэсэн нээлттэй уулзалтыг зохион байгуулж 98 иргэд хамрагдсан.

Сумын Засаг даргын ивээл дор жил бүр зохион байгуулагддаг “Малчин эмэгтэйчүүд”-ийн чуулга уулзалтаар “Газар тариалан мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлэхэд төрөөс баримталж буй бодлого, эмэгтэйчүүдийн давуу тал ба оролцоо” сэдэвт илтгэл, “Эмэгтэйчүүдийн хөгжил манлайлал” сургалт, “Жавхлантад үйлдвэрлэв” сүү, сүүн бүтээгдэхүүний үзэсгэлэн худалдаа, эмнэлгийн үзлэг оношлогоо, шагнал гардуулах ёслолын арга хэмжээг тус тус зохион байгуулж, нийт 168 малчин эмэгтэйчүүд оролцлоо.

Мандал суманд 2022 оны зохион байгуулагдсан “Чөлөөт бөхийн аймгийн аварга шалгаруулах тэмцээн”-д Ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах дунд ангийн 12 суралцагч оролцож, “Өсвөр үе”-ийн төрөлд хүрэл медаль 3, тусгай шагнал 2, “Насанд хүрэгчид”-ийн төрөлд хүрэл медаль 1 тус тус хүртсэн.

“Дэлгэцийн донтолтоос сэргийлж, эрүүл мэндээ хамгаалцгаая” аяны хүрээнд “Дэлгэцтэй биш дэлгэсэн номтойгоо нөхөрлөө” уриатайгаар Ерөнхий боловсролын сургууль, 1-р цэцэрлэг хамтран эцэг, эхийн уулзалт өдөрлөгийг зохион байгуулж, “Дэлгэцийг саатуулах хэрэгсэл болгон ашиглахыг сөрөг нөлөөлөл, донтох эрсдэл”, “Цахим орчны зохистой хэрэглээ-гар утасгүй цаг гаргахын ач тус” сэдэвт сургалтууд, “Дэлгэцтэй биш дэлгэсэн номтойгоо нөхөрлөө” эцэг, эхтэйгээ хамтран номын тэмдэглэл хөтлөх аяны шалгаруулалт, үдийн цай болон дотуур байр, цэцэрлэгийн хоолны амталгаа, “Мөрөөдлөөр жигүүрлэсэн хүүхэд нас” сургууль, цэцэрлэгийн сурагчдын хамтарсан урлагийн тоглолтыг тус тус зохион байгуулсан ба нийт 150 эцэг эх, асран хамгаалагчид оролцлоо.

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2022 оны “2022 онд үйлдвэрлэлийн болон ахуйн зориулалттай хэрэглээний мод, тулээ бэлтгэх хуваарийг батлах тухай” 26 дугаар тогтоолоор баталсан хэрэглээний болон тулээний мод бэлтгэх хуваарийн дагуу Хүдэр сумын Засаг дарга болон Хүдэр сумын ойн анги, аж ахуйн нэгжтэй сумын хэрэглээний мод, тулээний мод бэлтгэх гэрээг тус сумын Засаг дарга, байгаль хамгаалагч нар хийллээ.

Тус сард ковидын түргэвчилсэн шинжилгээгээр батлагдсан 37 тохиолдлоос 0-17 наасны 22, жирэмсэн 2, насанд хүрэгч 13 бүртгэгдсэн. Батлагдсан тохиолдлоос аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийн ковидын тасагт 4 иргэнийг тээвэрлэн хэвтүүлж, гэрийн эмчилгээний багцад 33 иргэн хамрагдаж, эдгэрч хяналтаас гарсан 25, гэрийн эмчилгээнд 12 иргэн хянагдаж байна.

Зүүнбүрэн сум:

Аймгийн Засаг даргын орлогч Ж.Сайнцогоор ахлуулсан ажлын хэсэг Зүүнбүрэн суманд ажиллаж төсвийн байгууллагуудын үйл ажиллагаатай газар дээр нь танилцан, төрийн байгууллагын ажлын зохион байгуулалтын чиглэлээр 20, хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, хөрөнгө оруулалтын ажлын чиглэлээр 8, нийгмийн бодлогын чиглэлээр 5, төсөв, санхүүгийн чиглэлээр 6 төрлийн ажлыг шалган заавар, зөвлөгөө өглөө.

Сумын Засаг даргын 2022 оны “Хязгаарлалтын дэглэмийг цуцлах тухай” А/20 тоот захирамжаар шүлхий өвчний улмаас тогтоосон хязгаарлалтын дэглэмийг цуцалж зngийн горимд шилжүүллээ.

Сум хөгжүүлэх сангийн зээлийн үлдэгдэлтэй 38 иргэний 117.369.088 төгрөгөөс 6 иргэний 20.589.319 төгрөгийн зээлийг барагдууллаа.

Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын 2022 оны “Танхимын сургалтад шилжих тухай” А/38 тоот тушаалын хүрээнд 02 дугаар сарын 14-өөс эхлэн сургуулийн өмнөх боловсролд 121 хүүхэд хамруулахаас 100 хүүхдийг танхимын сургалтад хамруулж байна.

Ерөнхий боловсролын сургууль 2022 оны 02 дугаар сарын 23-наас “Энхтайваны корпус”-тай хамтран “Хүүхэд залуучуудын хөгжил” хөтөлбөрийн хүрээнд “Харилцах ур чадвар, “Бусдын ялгаатай байдлыг хүлээн зөвшөөрөх”, “Сонсох ур чадвар” зэрэг сургалтад 7-11 дүгээр ангийн 34 сурагч, 4 багшийг хамрууллаа.

Аймгийн аварга шалгаруулах “Сумо” бөхийн барилдаанд Г.Цоожсүрэн багшийн дасгалжуулсан 7 сурагчид оролцож багаараа тэргүүн байранд шалгарлаа.

Хайрын баярыг тохиолдуулан “Бидний хайрын дурсамж” фото зургийн уралдаан зохион байгуулж эхний 3 байр эзэлсэн хосуудыг шагнаж урамшууллаа.

Мандал сум:

Сар шинийг тохиолдуулан 2021 оны Хөдөө аж ахуйн салбарын сумын аваргуудаа тодруулж шагнаж урамшууллаа.

- "Сумын аварга малчин"-аар Э.Цогтсайхан, Б.Чойжоохүү, "Л.Долоонжин
  - "Сумын аварга фермер"-ээр Н.Мөнхбат
  - "Сумын аварга тариаланч хамт олон"-оор "Ургац Эрдэнэ" ХХК
  - "Сумын аварга саальчин"-аар Д.Уржинханд
  - "Сумын аварга ногоочин"-оор Ц.Зориг нар тус тус тодорлоо.

Сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын багш, удирдах ажилтны эрдэм шинжилгээний хурлын Хараа бүс болон Сэлэнгэ аймгийн 2 шатны шалгаруулалтад тус сумын Ерөнхий боловсролын 2 дугаар сургуулийн баг хамт олон амжилттай оролцож тэргүүн байранд шалгарлаа.

Боловсролын байгууллагууд ариутгал халдвартгүйтгэл, цэвэрлэгээ, үйлчилгээг хийж, багш ажилчид, суралцагчдыг ковидын болон эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх үзлэг шинжилгээнд хамруулан 02 дугаар сарын 14-ний өдрөөс эхлэн танхимын сургалтыг эхлүүлэхэд хичээлийн эхний өдрийн сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын ирц 67 хувь, ерөнхий боловсролын сургуулийн ирц 91,3 хувьтай байсан.

“Коронавируст /ковид-19/ цар тахлын нэлэөг олон нийтийн оролцоотой бууруулах нь” төслийн хүрээнд өрхийн аж ахуйг дэмжих зорилгоор сонгогдсон 9 өрхөд талх нарийн боов, оёдол, сүү сүүн бүтээгдэхүүн тоног төхөөрөмжийг гардуулан, сургалтад хамрууллаа.

02 дугаар сарын байдлаар коронавируст /ковид-19/ цар тахлын 1721 тохиолдол бүртгэгдэж 97,9 хувь нь буюу 1686 тохиолдол эдгэрсэн. Орон нутгийн Ковидыг эмчлэх тасагт 16 хүн хэвтэн эмчлүүлж байгаагаас хөнгөн 11, хүндэвтэр 5, хүнд, нэн хүнд өвчтөн байхгүй. Ковидын дархлаажуулалтын I тунд нийт иргэдийн 93 хувь, II тунд 90 хувь, III тунд 39 хувийг хамруулаад байна.

2022 оны аймгийн аварга шалгаруулах Чөлөөт бөхийн өсвөр үе, насанд хүрэгчдийн тэмцээн Мандал суманд зохион байгуулагдаж 17 багийн 280 гаруй тамирчид өсвөр үеийн 25 жин, насанд хүрэгчдийн 8 жинд өрсөлдөж хурд хүч авхаалж самбаагаа сорин барилдсан. Нийт багийн нийлбэр дүнгээр 1-р байр Мандал спорт ордон, 2-р байр аймгийн Биеийн тамир спортын сургууль 3-р байр Мандал “Билиг ДБ” сургууль тус тус шалгарсан.

Энэ үеэр Мандал сумын ЗДТГ-аас 2021 оны Чөлөөт бөхийн Улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд Мандал сумын харьят Д.Золбаяр 45 кг мөнгөн медаль, Ш.Хаш-Эрдэнэ 48 кг мөнгөн медаль, Ш.Хос-Эрдэнэ 51 кг мөнгөн медаль хүртсэн амжилтыг унэлэн шагнаж урамшуулав.

НАРТ сумо бөхийн аймгийн аварга шалгаруулах тэмцээн зохион байгуулагдан, 10 багийн 100 гаруй тамирчид хурд хүчээ сорин өрсөлдөв.

Орхон сум:

Аймгийн Засаг даргын баталсан 2021 оны "Сүмдүн Засаг дарга, Засаг даргын Тамгын газар болон төр төсвийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, үр дүнг нэгтгэх тухай" удирдамжийн дагуу аймгийн Засаг даргын орлогч Ц.Рэгзэдмаагаар ахлуулсан ажлын тус суманд ажиллаж, төр төсвийн байгууллагууд, төрийн албан хаагчдын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ үнэлгээ хийж, үр дүнг үнэлэн, зөвлөн туслах ажлыг зохион байгууллаа.

"Сумын сайн малчин"-аар Бэлэндалай багийн малчин Дугарын Хүрэлбаатар, Цэрэндоржийн Бадрах нар шалгарлаа.

Коронавируст халдварт /ковид-19/-ын эсрэг дархлаажуулалтад 02 дугаар сарын байдлаар сайн дураар I тунд 2, II тунд 3, III тунд 8, IV тунд 29 иргэн хамрагдаад байна.

Коронавируст халдварт /Ковид-19/-ын талаарх зөвлөмж, сэрэмжлүүлэг болон халдвартын эсрэг дархлаажуулалтын мэдээ, дархлаажуулалтад идэвхтэй хамрагдахыг уриалсан нэлөөллийн ажлыг мэдээг фото мэдээлэл, шторк хэлбэрээр, цаг агаарын урьдчилан сэргийлэх мэдээг “Сэлэнгэ Орхон сум ЗДТГ”, “Сэлэнгэ аймгийн Орхон сум” “Нарт Орхоны хүүхдүүд” “Selenge Orhon Emt” зэрэг фэйсбуук хаягуудад 17 удаа байршуулан иргэдэд хүргж 256 иргэний хандалт авсан байна.

Сайхан сумын Сум дундын Цагдаагийн хэлтсээс Орхон сумын нутаг дэвсгэрт тодорхой төрлийн гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралтыг бууруулах, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор ажиллаж “Мал хулгайлах гэмт хэргээс хэрхэн урьдчилан сэргийлэх”, “2021 онд мал хулгайлах гэмт хэрэгтэй тэмцэх, чиглэлээр зохион байгуулсан ажил, арга хэмжээ”-ний талаарх товч танилцуулга, “Цахим гэмт хэргийн талаарх ойлголт, энэ төрлийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх”, “Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх” талаарх сургалтыг зохион байгуулж тус сургалтад ДЗМОУБ-ын “Төгсөлтийн аргачлал” хөтөлбөрт хамрагдаж байгаа 30 өрхийн гишүүд болон төр, төсвийн байгууллагын 32 ажилтан, албан хаагчид оролцлоо.

Үндэсний уламжлалт ёс заншил, тоглоом наадгайг түгээн дэлгэрүүлэх хойч үедээ зааж сургах, өвлүүлэн уламжлуулах зорилгоор “Уламжлалт өв соёлоо дээдэль” мөсний баярыг зохион байгуулж, 6 баг оролцож ЕБС-ын баг хамт олон тэргүүллээ.

Улсын ерөнхий прокурорын газраас “Хүүхэд хамгааллын хамтарсан багийн гишүүдэд “Далд хүчирхийлэлд байгаа хүүхдийг хэрхэн таньж илрүүлэх” сэдвээр суралт зохион байгуулж хамтарсан багийн 8 гишүүнийг хамрууллаа.

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2022 оны 26 тоот тогтоолоор Орхон сум Баруунбүрэн сумаас 100 м³ хэрэглээ, 2200 м³ тулшний мод бэлтгэх хуваарийн дагуу Орхон, Баруунбүрэн сумын Засаг дарга нарын хооронд мод бэлтгэх гэрээг байгууллаа.

Сайхан сумын нутаг дэвсгэрт хууль бусаар 308 кг Зарам загас тээвэрлэж явсныг хураан авч сумын Засаг даргын дэргэдэх орон тооны бус зөвлөлд шилжүүлэн өглөө. Мөн тус сумын 1 иргэнд Зөрчлийн тухай хуулийн дагуу 20.000 төгрөгийн торгуулийн арга хэмжээ тооцсон.

Сумын нийт нутгаар бага зэргийн цасан бүрхүүлтэй, малын өвөлжилт хэвийн явагдаж, өвс тэжээлийн хүрэлцээ хангамж хэвийн байна. Сумын аюулгүйн нөөцдөд 52,9 тн өвс төвлөрүүлэн бэлтгэнээс 2 дугаар сарын байдлаар зарцуулалт хийгдээгүй байна. Сумын хэмжээнд бусад шалтгаанаар үхэр 8, хонь 17, ямаа 18 нийт 43 толгой мал хорогдсон байна. Үүнээс хээлтэгч эх мал 33 толгой, таваарын 10 толгой мал хорогдоод байна. Мал төллөлт 0,7 хувьтай явагдаж байна.

Төллөсөн эх мал үнээ 103, хонь 119, ямаа 102 нийт 324 толгой мал төллөөд байна. Төлийн хорогдол 0 хувьтай байна.

Орхонтуул сум:

Монгол Улсын Засгийн газрын тогтоолоор улсын хэмжээнд гамшгаас хамгаалах “Өндөржүүлсэн бэлэн байдлын зэрэг”-ийг цуцалж аймгийн хэмжээнд коронавируст халдварт /Ковид-19/-ын тархалтын “Шар түвшин”-д шилжсэнтэй холбогдуулан Монгол Улсын засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын хэрэгжилтийг хангахаар багийн иргэдийн Нийтийн Хурлыг

Шар-Ус 1-р баг, Баянцогт 2-р баг, Хонгор-Овоо 3-р багуудад зарлаж Багийн Засаг даргын сонгуулийг зохион байгуулж ажиллалаа.

Сар шинийн баярыг тохиолдуулан суманд үйл ажиллагаа явуулж буй 16 аж ахуй нэгжтэй хамтран нийт 394 ахмад настанд хүндэтгэл үзүүлэх ажлыг зохион байгуулж, аж ахуй нэгжүүдээс хандиваар 6200,0 мянган төгрөг зарцууллаа.

Мал, амьтны гаралтай түүхий эд бүтээгдэхүүнд 22 мал эмнэлгийн цахим гарал үүслийн гэрчилгээ олгогдсон. 120 толгой малын 9902 кг мах зах зээлд борлуулсан байна.

Шар-Усны 1-р багт шинээр "Алтан хошуут сүрэг" МЭҮН байгуулагдаж үйл ажиллагаагаа явуулж эхлээд байна.

Сайхан сум:

Сайхан сумын 2021 оны салбарын аваргуудыг тодруулж, нийт 15 төрөлд иргэд болон ажилтан алба хаагч, хамт олныг шалгаруулан урамшууллаа.

Хөдөлмөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгаар төр төсвийн байгууллагын 115 албан хаагчид өөрчлөгдсөн болон шинээр тусгагдсан зохицуулалтаар сургалт зохион байгуулан ажиллалаа.

Хөтөл нэгдүгээр багийн "Хамтарсан баг"-ийн үйл ажиллагааг эрчимжуулэх ажлын хүрээнд нэгдсэн сургалт зохион байгууллаа. Тус сургалтыг хамтарсан багийн дэргэдэх "Эцэг эхийн зөвлөл", "Байгууллагын эцэг эхийн зөвлөл"-ийн дарга нар, хэсгийн ахлагч нарын дунд анхан шатны мэдлэг олгох, хүүхэд хамгаалах, гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэхэд чиглэгдсэн сургалтыг зохион байгуулахад Сайхан сум дахь сум дундын шүүх, Сум дундын Цагдаагийн хэлтсийн ажилтан, албан хаагч нар оролцож холбогдох хууль, эрх зүйн мэдээллийг өглөө.

Сайхан 1, 2 дугаар сургуулийн сурагчдын олон нийтийн оролцооны байгууллагын төлөөлөл болсон 28 сурагчтай багийн Засаг дарга нар уулзаж, чөлөөт ярилцлага хийлээ.

Сумын хэмжээнд 2022 онд үйлдвэрлэлийн болон ахуйн зориулалттай хэрэглээний мод, түлээ бэлтгэх хуваарийг батлан Баруунбүрэн сумын удирдлагуудтай уулзаж гэрээ байгуулан ажиллалаа.

Мэргэжлийн хяналтын газраас ирүүлсэн хүнс худалдаа үйлчилгээ, эрүүл ахуйн салбарт мөрдөгдөж байгаа хууль, эрх зүйн болон нийтээр дагаж мөрдөх зөвлөмжийн дагуу 49 худалдаа үйлчилгээний газруудад нийт 200 ширхэг зөвлөмж, гарын авлага хүргүүлэн ажиллалаа.

Сумын хэмжээнд дараах тендерүүдийг зарлан ажиллаж байна. Үүнд:

- Аймгийн замын сангийн хөрөнгө оруулалт "Номгон тосгоны зам засвар, тэмдэг тэмдэглэгээ, замын гэрэлтүүлэг"-ийн ажил
- Сумын ОНХС-аар хэрэгжих "Гадна талбайд автозогсоол нэмж хийх" ажил
- Малын тоо толгойн албан татварын орлогоос хэрэгжих "Малын худаг" (Номгон 3-р баг) ажил
- Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжих "Нийтийн эзэмшлийн төв талбайг засварлах" ажлуудын тендерийг холбогдох хууль журмын дагуу зарласан. Бусад хөрөнгө оруулалтын ажил зураг төсөв боловсруулах, хянаагдах шатанд явагдаж байна.

XYII жарны "Буян үйлдэгч" хэмээх усан бар жилийн сар шинийн баярыг тохиолдуулан ардын богино дууг түгээн дэлгэрүүлж, өвлүүлэн уламжилж, ардын

авьяастан, хүүхэд багачуудын авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх зорилготой “Монгол ардын богино дууны цахим уралдаан”-ыг зохион байгуулан ажиллалаа.

Халдварт өвчинтэй тэмцэх сэргийлэх чиглэлээр дараах арга хэмжээг авч ажиллаж байна. Үүнд:

- /Ковид-19/ батлагдсан 215 тохиолдлын 29 нь эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлсэн, 186 нь гэрээр тусгаарлагдан эмчлэгдсэн.
- Халдвартын тасагт /Ковид-19/ халдвартай тойргийн 5 сумын иргэдийг хэвтүүлэн эмчлэх 3 хүний бүрэлдэхүүнтэй баг 7 хоногоор байрлан ажиллаж байна. 2 дугаар сарын байдлаар 53 хүн хэвтэн эмчлүүлсэн.
- Ковидын гэрийн эмчилгээнд нийт 198 хүн хамрагдсанаас биеийн байдал хүндэрч 2 хүн хэвтэн эмчлүүлэх тасагт шилжсэн. Гэрийн эмчилгээнд их эмч 1, сувилагч 1, шинжилгээний бага эмч 1 хүний бүрэлдэхүүнтэй баг өдөр бүр эмнэлзүйн хяналт тавьж, ажиллаж байна.

Сумын хэмжээнд хотын доторх нийтийн эзэмшлийн авто болон явган замын цасны цэвэрлэгээг өдөр бүр цаг тухайд нь тогтолцох хийж, автозамын зорчих хэсэгт халтиргаа гулгаа үүсэхээс урьдчилан сэргийлж цас, мөсийг цэвэрлэх, хайлуулах зорилгоор 3 удаагийн давтамжтайгаар 9.0 m^3 хуурсан хайрга, 1.0 тонн давс, 500 кг цас хайлуулах нунтаг бодисыг $35,358\text{ m}^2$ талбайд цацах ажлыг хийж гүйцэтгэлээ.

Сант сум:

Тус онд сумын хэмжээнд 1975 гүү, 5955 үнээ, 1 ингэ, 23966 эм хонь, 15053 эм ямаа нийт 46950 эх мал төллөхөөс 43 үнээ төллөж, мал төллөлт 0,09 хувьтай байна. Төлийн болон малын зүй бусын хорогдол бүртгэгдээгүй.

Сумын хэмжээнд үр тариа, төмс, хүнсний ногооны нөөцийн мэдээгээр үр тариа 440 тн хадгалагдаж байгаагаас 2022 онд тариалах үр 240 тн байна. Зах зээлд борлуулах 49 тн төмс, 37 тн хүнсний ногоо тус тус хадгалагдаж байна.

Тайлант сард аймаг, сумын ОНХС-ийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх таван ажлын тендер зарлагдсанаас хогийн машин авах, эцэг мал худалдаж авах гэсэн 2 бараа, ажил, үйлчилгээний тендер шалгаруулалт зохион байгуулагдаж гэрээ байгуулах эрх олгогдлоо.

Жил бурийн цагаан сарын баярыг тохиолдуулан аймаг, орон нутгийн удирдлагуудаас өндөр настан, ахмадууддаа хүндэтгэл үзүүлж, гарын бэлэг гардуулдаг уламжлалтай. Энэ жилийн хувьд 70-74 настай ахмадуудад сумын Засаг дарга, 75-аас дээш настай ахмадуудад УИХ-ын гишүүн Θ.Өнөрболов, 80-аас дээш настай ахмадуудад УИХ-ын гишүүн Ч.Ундром, 85-аас дээш настай ахмадуудад аймгийн Засаг даргын хүндэтгэл болох гарын бэлгийг сум, орон нутгийн удирдлагууд болон УИХ-ын гишүүдийн бие төлөөлөгч нар гардууллаа. Нийт 70-аас дээш насны 60 гаруй ахмад настан хамрагдсан байна.

“Монгол бичгийн хэрэглээг нэмэгдүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх тухай” Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2018 оны 46 дугаар зарлиг, Засгийн газрын 2020 оны 96 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөр III”-ийн хэрэгжилтийг хангах, 2025 оноос төрийн болон орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага албан бичгээ кирилл болон үндэсний хос бичгээр хөтлөн явуулах бэлтгэлийг хангах ажлын хүрээнд төрийн албан хаагчдад зориулсан монгол бичгийн сургалтыг зохион байгуулж эхлээд байна. Сумын Ерөнхий боловсролын сургуулиас монгол бичгийн анхан, дунд шатны танхимиын сургалтыг долоо хоног бурийн Лхагва, Баасан гарагуудад нэгдсэн журмаар тогтолцоу зохион байгуулж төсвийн байгууллагын албан хаагчид хамрагдаж байна.

Сайхан сум дахь Сум дундын Цагдаагийн хэлтсээс “Хүүхдийг эрсдэлээс урьдчилан сэргийлье” арга хэмжээний хүрээнд эцэг эх, асран хамгаалагч, багш нарт “Хүүхэд хамгаалал-оролцоо” сэдэвт сургалтыг зохион байгуулж 46 хүн хамрагдлаа.

ДЗМОУБ “Сэлэнгэ нутгийн хөтөлбөр”-өөс хүүхдийн хөгжлийг дэмжих, үндэсний өв, соёлыг түгээх зорилгоор Ерөнхий боловсролын сургуульд 29 ширхэг морин хуур, 1 ёочин, 2 ятга нийт 3 төрлийн 32 ширхэг үндэсний хөгжмийн зэмсгийг хүлээлгэн өглөө. Ингэснээр үндэсний хөгжмийн дугуйланд шинээр 80 гаруй хүүхэд бүртгүүлэн хичээллэж байна.

Аймгийн аварга шалгаруулах “Нарт” сумо бөхийн тэмцээнд сумын Ерөнхий боловсролын сургуулиас 17 суралцагч оролцож ганцаарчилсан төрөлд алт 1, мөнгө 1, хүрэл 2, багийн барилдаанд 5 мөнгөн медаль нийт 9 медаль авч амжилттай оролцлоо.

Сүхбаатар сум:

Авлигатай тэмцэх газрын урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх хэлтсээс зохион байгуулсан сургалтад тус сумын харьяа төр төсвийн байгууллагын 41 албан хаагчийг цахим хэлбэрээр хамрууллаа.

Аймгийн Онцгой байдлын газрын албан хаагчид тус сумын Засаг даргын Тамгын газрын Гамшгаас хамгаалах штабын бие бүрэлдэхүүнд “Гамшгаас хамгаалах төлөвлөлт”, “Мэргэжлийн ангийн дүрэм” сэдвүүдээр чадавхжуулах сургалтыг зохион байгууллаа.

Сумын Шатрын холбооны үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэн 200,0 төгрөг, мөн бэлчрийн бүсийн Волейболын холбоонд бүсийн аварга шалгаруулах тэмцээнд 936,0 төгрөгийг хандивласан.

2022 онд Сүхбаатар сумын иргэдэд олгох түлшний модны гэрээг Хүдэр сумтай шинэчлэн хийж, түлшний мод олгох тусгаарлалтын талбайг Дулааны энгэр, Хэрц гэх газруудад заалган сумынхаа иргэдэд Мод бэлтгэх эрхийн бичиг /гоожин / бичиж, 90 иргэнд 450 m^3 түлшний мод олгоод байна.

Алтанбулаг sumaас 2022 онд 1875 m^3 нарс, 835 m^3 хус Сүхбаатар сумын иргэдэд түлшинд олгохоор шийдвэрлэсний дагуу сумдын Засаг дарга нар гэрээ хийж байна.

2022 онд Улс, аймаг, орон нутгийн хөрөнгөөр хийгдэх ажлын зураг төсвийг холбогдох компаниудтай хийхээр гэрээ байгуулан ажиллаж байна.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө 125.0 сая төгрөгөөр 5 машин авах гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах нээлттэй тендерийг зарласан боловч компани оролцоогүй тул цахим нээлттэй тендерийг дахин зарлаад байна.

Түшиг сум:

Аймаг, сум орон нутгийн мал аж ахуй, газар тариалангийн салбарт үр бүтээлтэй ажилласан аваргуудаа шалгарууллаа. Үүнд:

- “Аймгийн аварга малчин”-аар Л.Өлзийбат,
- “Алтан хурганы эзэн”-ээр Ч.Алтангэрэл
- “Аймгийн аварга тариаланч хамт олон”-оор “Суварга ургац” ХХК, “Аймгийн аварга тариаланч”-аар А.Төмөрхуяг,
- “Сумын аварга тариаланч”-аар С.Сүдэръяа,
- “Сумын аварга ногоочин”-оор А.Алтанхуяг,
- “Сумын аварга малчин”-аар Д.Цэнд-Аюуш нар тус тус шалгарсан байна.

Эрүүл мэндийн байгууллагуудыг цахимжуулах зорилгоор Эрүүл мэндийн яамнаас хуваарилсан 3 ширхэг суурин компьютер, хүчилтөрөгч өтгөрүүлэгч 1 ширхгийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ч.Ундрям хүлээлгэн өглөө.

Сумын Засаг даргын Тамгын газартай хамтарч сумын малчин өрхөд идэвхтэй эргэлт хийж 60 гаруй өрхийн 300 гаруй хүн амд урьдчилсан сэргийлэх үзлэг хийж 25.0 мянган төгрөгийн эмээр үйлчилсэн байна.

/Ковид-19/ халдвараас урьдчилсэн сэргийлэх IV тунд 122 хүнийг хамруулан дархлаажууллаа.

02 дугаар сард /Ковид-19/ халдварын 85 тохиолдол батлагдаж, гэрээр тусгаарлан эмчлэгдэж байгаа 5 иргэн байна.

Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын 2022 оны А/38 дугаар тушаалын хэрэгжилтийг ханган Ерөнхий боловсролын сургуульд 15 бүлгийн 350 сургач 12 танхимд суралцаж, дотуур байранд 62 сургач хүлээн аваад байна.

Сургуулийн өмнөх боловсролын сургалтын үйл ажиллагааг танхимаар 100 хувь хэвийн эхлүүлсэн. 3-5 насны хүүхдийг цэцэрлэгийн танхимиын сургалтад бүрэн хамруулан нийт 73 хүүхдийг цагаан хорхойн шинжилгээнд хамруулснаас өндөг илэрсэн 10 хүүхдийг гэрээр эмийн эмчилгээг зөвлөж эмчлэн эрүүлжүүлсэн.

Хушаат сум:

Сумын “Төрийн албан хаагчдын зөвлөгөөн”-ийг сумын Засаг даргын Тамгын газар, Эрүүл мэндийн төв хамтран “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчдын ёс зүйн дүрэм” сэдэвт сургалтыг зохион байгуулж 91 төрийн албан хаагчийг хамрууллаа.

Зөвлөгөөний хурээнд эрэгтэй эмэгтэй гар бөмбөг, 3х3 эмэгтэй сагсан бөмбөг, ДАРТС, эрэгтэй, эмэгтэй шатрын тэмцээнүүдийг зохион байгуулж нийт 90 гаруй албан хаагч хамрагдлаа.

Худалдан авах ажиллагааны 2022 оны төлөвлөгөөг батлан Соёл спортын цогцолбор, ЗДТГ-ын барилгын зураг төсвийн тендерүүд зарлагдан сонгон шалгаруулалтыг ажиллагааг явуулахаар бэлтгэл ажлыг хангаад байна.

Төрийн албан хаагчид, иргэдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, эрүүл агаарт идэвхтэй хөдөлгөөнийг хийлгэх зорилгоор сумын төр, төсвийн байгууллагууд болон аж ахуйн нэгжүүдийн дунд “Цасны баяр” арга хэмжээг “Ишгэнт” нууранд зохион байгуулж нийт 7 байгууллагын 118 ажиллагсад хамрагдлаа. Арга хэмжээг сумын Соёлын төв зохион байгуулж нийт 7 тэмцээний нийлбэр дүнгээр сумын ЗДТГ-ын хамт олон шалгарч шилжин явах цомыг хүлээн авлаа.

Сумын өвсний нөөцөөс 1500 боодол ногоон тэжээлийг малын тэжээл шаардлагатай байгаа 23 малчин өрхөд хүргэн өгч дэмжлэг үзүүллээ.

Худэр сум:

Тайлант сард Засаг даргын зөвлөл 1 удаа хуралдаж цаг үеийн холбогдолтой асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэлээ.

Аймгийн Засаг даргын захирамжийн дагуу Θ.Сувдаа даргаар ахлуулсан ажлын хэсэг суманд ажиллаж төр, төсвийн байгууллагууд, төрийн албан хаагчдын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, үр дүнг үнэлэн, зөвлөн туслах ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Урьдчилсан байдлаар хангалттай үнэлэгдлээ.

Мөн сар шинийн босгон дээр 2021 оны ажил үйлсээрээ манлайлагч иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, хамт олны үйл ажиллагааг үнэлэн шилдгүүдээ тодрууллаа.

- “Сумын аварга Төрийн захиргааны албан хаагч”-аар Л.Баяржавхлан,
- “Төрийн үйлчилгээний аварга албан хаагч”-аар Ч.Түмэнцэцэг,
- “Худалдаа үйлчилгээний аварга ажилтан”-аар Б.Цогзолмаа,
- “Өрхийн аварга үйлдвэрлэгч”-ээр Б.Балдорж,

- "Сумын аварга малчин"-аар М.Цэвэгжав,
- "Сумын аварга ногоочин"-оор Г.Рагчаабазар,
- "Сумын аварга сурагч"-аар 12-р ангийн сурагч Б.Дөлгөөн,
- "Сумын аварга ажилтан"-аар П.Батбаатар,
- "Сумын аварга аж ахуйн нэгж"-ээр "Хүдэр Дулаан" ХХК,
- "Сумын аварга байгууллага"-аар Ерөнхий боловсролын сургууль тус тус шалгарсан байна.

Мал эмнэлгийн Ерөнхий газрын даргын 2021 оны А/67 дугаар тушаалын дагуу малын эрүүл мэндийн гэрчилгээ олгох цахим системд 19 удаагийн гэрчилгээг баталгаажуулж ажиллалаа. Үхрийн max 1243 кг, хонины max 133 кг, ямааны max 445 кг, нийт 1821 кг, богийн арьс 10 ширхэг, сүү 30 л тус бүр эрүүл мэндийн гэрчилгээ олгож хяналт тавьж ажиллалаа.

Сумын Онцгой комиссын гишүүд малчид, мал бүхий иргэдийг хуваан авч, утсаар холбогдон малын гоц халдварт шүлхий A01 өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, анхааруулга, заавар, зөвлөгөө өгөн ажиллаж байна.

/COVID-19/ халдвараас урьдчилан сэргийлэх халдвартгүйжүүлэх ажилд ЗДТГ 220 м² талбайд /жавелин/, шүлхий A01 өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажилд хөдөөгийн 2 малчин өрхийн өвөлжөө хашаа 800м² талбайд нийт 1020 м² талбайд /Hi Corp/ бодисоор тус тус халдвартгүйтгэлийн ажил хийлзээ.

Сумын Засаг даргын 2021 оны "Ойгоос мод бэлтгэх үйл ажиллагааг зохион байгуулах тухай" А/153 тоот захирамжийн хүрээнд өдөр тутам хяналт тавин ажиллаж, шалгалтын явцад гэмт хэргийн шинжтэй Ойн тухай хууль тогтоомж зөрчин зохих зөвшөөрөлгүй хууль бусаар мод бэлтгэсэн 4 иргэнийг харьяаллын дагуу цагдаагийн байгууллагад шилжүүлэн ажиллалаа.

Сумын төвийн айл өрхүүд дунд эзэнгүй нохой ихээр цугларч байгаа тул нохой устгах ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. Устгалын явцад нийт 51 нохой устган зориулалтын биотермийн цэгт булж ариутгал халдвартгүйжүүлэлтэд хяналт тавин ажилласан.

Ойн санг гэрээгээр эзэмшигч байгалийн нөөцийн хамтын менежментийн ойн нөхөрлөл, аж ахуй нэгжүүдийн 2021 онд Засаг даргатай байгуулсан Ойн сан эзэмших гэрээг сумын Засаг даргын 2022 оны А/01 тоот захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсэг нийт 33 ААН, 15 нөхөрлөл дүгнүүлж, сумын ИТХ-аар хэлэлцүүлэн батлуулсан.

Хүүхэд гэр бүл, хамгааллын хамтарсан баг Гэр бүл судлаач доктор Г.Наранбаатарыг урьж "Тогтвортой гэр бүлийн харилцаа, Тогтвортой амьдралын суурь" сэдвээр 89 эцэг эх, асран хамгаалагчид, Ерөнхий боловсролын сургуулийн 7-12 ангийн сурагчдад "Cap luu харва" сэдвээр тус тус лекц тавьж нийт 201 иргэн хамрагдсан.

Хүүхэд гэр бүл хамгааллын хамтарсан багаас иргэдийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх зорилгоор "Насанд хүрээгүй хүүхдээс үйлдэгдэж буй гэмт хэрэг, зөрчлийн шалтгаан нөхцөл" сэдвээр подкаст хийж, цахим орчинд байршуулан 1800 иргэн хандаж, 22 иргэн хуваалцсан байна.

Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын А/38 дугаар тушаал, хичээлийн жилийн хоёрдугаар хагасын хичээл сургалтыг зохион байгуулах, тушаалын хэрэгжилтийг хангаж ажиллах 14/468 тоотын дагуу бэлтгэл ажлыг өгсөн чиглэлийн дагуу хийж бэлэн байдлыг хангаж 2-р сарын 14-нд танхимиын сургалтын үйл ажиллагааг эхлүүлсэн.

/Ковид-19/ халдварт өвчнөөс сэргийлэх пайзер вакцины III, IV тунд 151 иргэнийг дархлаажуулан ажиллалаа.

Коронавируст халдварт илрүүлэх түргэвчилсэн оношлуураар 165 иргэнийг оношилж 92 иргэнийг гэрийн тусгаарлалтад эмийн багц өгч хяналт үнэлгээ хийж ажилласан.

Цагааннуур сум:

Улс, аймаг, сум орон нутгийн мал аж ахуй, газар тариалангийн салбарт үр бүтээлтэй ажилласан аваргуудаа шалгарууллаа.

- "Улсын аварга тариаланч хамт олон"-оор Д.Батнасан захиралтай "Шүрэн тариа" ХХК
- "Аймгийн аварга хамт олон"-оор Ц.Сүрэн захиралтай "Бургастайн хишиг" ХХК
- "Аймгийн аварга малчин"-аар А.Шагдарсүрэн
- "Аймгийн аварга механижуулагч"-аар "Шаргал тариа" ХХК-ий механижуулагч Д.Ганбат нар шалгарлаа.

Мөн салбар бүрд ажил хөдөлмөрөөрөө манлайлсан "Сумын аварга"-уудын болон салбарын шагналыг сумын удирдлагууд гардуулсан.

- "Алтан гадас одон"-оор 2 дугаар багийн иргэн,
- "Улсын аварга тариаланч"-аар Д.Батбаяр
- "Хөдөлмөрийн хүндэт медаль"-аар "Тариан цацал" ХХК-ий менежер Ц.Батболд нар шагнууллаа.

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчид, ЗДТГ, ЭМТ-ийн ажилтнууд хамтран 1, 3 дугаар багийн 380 малчин өрхийн өвөлжилт, хаваржилтын байдалтай танилцан, сумын ЗДТГ-аас 2021 онд зохион байгуулсан ажлын тайлан болон цаг үеийн ажлын мэдээлэл хүргэж ажиллаа.

Оргих 1, Хуурч 2, Тийрэг 3 дугаар багийн иргэдийн Нийтийн Хурлын хуралдааныг зохион байгуулж багийн иргэдийн Нийтийн Хурлын даргыг сонгох, багийн Засаг даргад нэр дэвшүүлэх үйл ажиллагааг зохион байгууллаа.

"Илүүдэл жингүй-Эртэч Монгол" аянд нэгдэж өглөө бүр 06.30-09.00 цагийн хооронд сумын Спорт цогцолборын заал танхимыг үнэ төлбөргүй болгож 4-70 насны давхардсан тоогоор 264 иргэн идэвхтэй дасгал хөдөлгөөнөөр хичээллэсэн байна.

Баяр наадмын талбай, ногоон байгууламжийн тохижилтын ажил, бохирын машин, Ерөнхий боловсролын сургуулийн Б байрны агааржуулалт, Засаг даргын Тамгын газрын автомашины тендерүүд зарлагдаж, наадмын талбайн засварын ажил, бохирын машины тендерт оролцогч шалгарч гэрээ байгуулах шатандaa явж байна. Ногоон байгууламжийн тохижилтын ажлын тендерийг 2 удаа зарласан оролцогчгүй байна.

Шимэгчтэх өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх угаалгад 136100, туулгалтад 116846, боловсруулалтад 95280 толгой мал, амьтан, гуурын боловсруулалтад 14500 толгой үхэр, нохой, муурын үржил таслах арга хэмжээнд 20, нийт 362746 толгой мал, амьтан хамруулахаар төлөвлөн ажиллаж байна.

Мал эмнэлгийн нэгдсэн цахим системд тус сард нийт 63 гэрчилгээнд хяналт тавьж баталгаажуулсан байна.

Газар тариалан эрхлэгч аж ахуйн нэгж, иргэдээс 2022 онд 35,396 га талбайд үр тариа, тосны ургамал, хүнсний ногоо тариалах урьдчилсан төлөвлөгөө мэдээлэл авсан.

Шаамар сум:

Аймгийн Засаг даргын 2021 оны "Бүх нийтийн ариутгал халдвартайжуулэлтийн эрчимжүүлэх тухай" А/15 тоот захиралжийн хэрэгжилтийн хүрээнд Шаамар сум

Дулаанхаан тосгоны төр, төсвийн нийт 32, худалдаа үйлчилгээний 18 байгууллагын нийт 21586,2 м² талбайд ариутгал халдвартайжүүлэлт хийж ажилласан.

Сумын хэмжээнд 02 дугаар сард Коронавируст халвар /Ковид-19/-аар нийт 23 тохиолдол бүртгэгдсэн.

Коронавирусын халдвараас урьдчилан сэргийлэх мэдээ мэдээллийг Шаамар ЗДТГ, Шаамарынхан, Шаамар ЕБС, Бид Шаамарынхан, Шаамар Эрүүл мэндийн төв, Шаамар Соёлын төв, Шаамар зар, Шаамар сум, Шаамар МСҮТ, Шаамар 1-р цэцэрлэг, Шаамар 2-р цэцэрлэг, Дулаанхаан сайхан нутаг зэрэг цахим хаягуудад байршуулан, иргэдэд хүргэн ажиллаж байна.

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2021 оны 41 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Гэр бүл хүүхдэд ээлтэй орчин байх”, “Монгол бичиг” сумын дэд хөтөлбөрийг 2022 онд хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөний дагуу сургалтыг Даваа гариг бүр хийж тогтмолжуулсан.

Сумын эзэнтэй болон эзэнгүй золбин нохой муурын судалгааг гаргаж, устгалын ажилд зарцуулсан төсөв, зардлын тооцоог сүүлийн 5 жилээр гаргаж, уг хугацаанд 555 нохой, 253 муур устгаж нийт 4.850.0 төгрөгийг зарцуулсан байна.

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2022 оны 26 тоот тогтоол, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2022 оны 44 тоот тогтоолыг тус тус үндэслэн, Хүдэр sumaас тулээний нарс 500 м³, хус 500 м³ модыг 2022 оны 12 дугаар сарын 10-ны өдрийг хүртэл мод бэлтгэх хамтран ажиллах гэрээг 02 дугаар сарын 10-ны өдөр байгуулж ажиллалаа.

ХЯНАСАН:

АЙМГИЙН ЗАСАГ ОРЛОГЧ

Ж.САЙНЦОГ

НЭГТГЭН БОЛОВСРУУЛСАН:

ТӨРИЙН ЗАХИРГААНЫ УДИДЛАГЫН

ХЭЛТСИЙН МЭРГЭЖИЛТЭН

Д.АЛТАНТУЯА